

XI. ROČNÍK, JÚN 2020

WWW.DOBRASKOLA.SK

19-20

DOBRÁŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

Každý koniec môže byť aj začiatkom.

Posledný

Prvý editoriál som do DOBREJ ŠKOLY napísal takmer pred jedenástimi rokmi, v septembri 2009. Tento je stopätnásty. Stošestnásty už nebude. Nepíše sa mi to ľahko, ale toto je posledné číslo DOBREJ ŠKOLY.

Možno si pamätáte, že vlni o tomto čase sme ohlásili koniec tlačenej vydania. Tlač aj distribúcia boli drahé a nebolo v našich silách ich ďalej dotovať. Verili sme, že prechod na digitálnu podobu (PDF), navyše bezplatnú, problém vyrieši. Náklady na tlač a poštovné odpadli a možnosť čítať časopis zadarmo mala potenciál zvýšiť počet čitateľov. Mnohokrát sme totiž predtým počuli, že by nás učitelia radi čítali, ale škola nemôže časopis objednať, pretože naň nemá peniaze. Dnes už vieme, že problém bol (je) niekde inde – lacnejší ako zadarmo už byť nevieme. Nízky počet čitateľov znamenal menšiu atraktivitu pre inzerentov, a tak postupne klesol aj posledný zostávajúci zdroj príjmov.

Veľké poďakovanie patrí všetkým, ktorí v uplynulom roku dobrovoľne prispeli na vydávanie DOBREJ ŠKOLY. Veľmi si to vážime a aj vďaka nim sme robili všetko pre to, aby každé jedno číslo prinášalo zaujímavý a hodnotný obsah. Žiaľ, na udržanie časopisu to nestačilo.

Mimochodom, nie sme jediní – nedávno skončili aj časopisy *Rodina a škola* a *Pán Učiteľ*. Potvrdzuje sa, že vydávanie podobného periodika bez výraznejšej finančnej podpory zo strany ministerstva školstva, eurofondov, grantov, nejakej nadácie či solventného sponzora v našich podmienkach nie je možné. Ak to niekoho zaujíma, DOBRÁ ŠKOLA by (ako tlačový mesačník) potrebovala dotáciu zhruba 50 000 eur ročne.

ne. Zvyšok by časopis dokázal získať z inzercie a z predplatného.

Nechcem tu však plakať a tváriť sa skormútené či nebudaj ukrivdene. Berieme to ako realitu nášho školstva v roku 2020 a neostáva nám iné, ako ju rešpektovať.

Nemusíte sa však báť, my nikam neodchádzame. Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA bude pokračovať vo svojej činnosti. Web www.dobraskola.sk bude naďalej fungovať a prinášať takmer denne zaujímavý a užitočný obsah pre učiteľov, ktorí chcú byť lepší. Konferencie *Cesty k dobrej škole* budeme organizovať naďalej. Tú tohtoročnú sme boli nútení pre koronakrízu zrušiť, no o to viac sa tešíme na tú budúcoročnú. A plánujeme aj rozšírenie našich aktivít. Na jeseň rozbehneme vydavateľskú činnosť a ak všetko dobre pôjde, postupne pribudnú aj semináre a workshopy pre učiteľov.

Všetko sa raz končí, no koniec môže byť zároveň začiatkom niečoho nového. Veríme, že to tak bude aj v prípade DOBREJ ŠKOLY. Svoje poslanie hádam splnila. Tešíme sa na stretnutie pri našich ďalších projektoch! ■

Foto: Peter Ertl

V. Burjan
Vladimír BURJAN

Rozhovor s M. Hapalovou

Bez podpory žiadna pozitívna zmena nemá nádej na úspech

Za a proti

Mali by sme zrušiť prijímacie skúšky na SŠ a prijímať žiakov iba podľa známok zo ZŠ?

Viktor VERBA

Ako vytvoriť v triede vhodnú klímu pre žiakov?

Barbora ZIKOVÁ

Learnlife – škola, ktorá učí pre život

Zuzana GALLAYOVÁ

Študentky, ktoré dokážu vnímať, chcú rozumieť a vedieť konať

Anna JANČOVÁ

Ako sa efektívne naučiť to, čo potrebujeme

Ivana SOPÚCHOVÁ

Čítajú? Čítajú.

Zuzana POLANSKÁ

Ako na blokové vyučovanie?

Karin MACHÁČOVÁ

Zážitková matematika s Geogebrou

NOVINKA!

Ak chcete prejsť na konkrétny článok v časopise, kliknite v obsahu na obrázok. Listovanie vám uľahčia navigačné šípky v pätičke.

OBSAH ČÍSLA

Niektorí žiaci sa v júni vrátia do školy

Diskutovanou témou v súvislosti s uvoľňovaním opatrení proti šíreniu nákazy COVID-19 sa stalo očakávané otváranie škôl. Hlavný hygienik SR Ján Mikas skonštatoval, že vidí možnosť, aby sa za dodržania stanovených hygienických a bezpečnostných predpisov otvorili materské školy a 5. ročník základných škôl ešte v tomto školskom roku. O tom, že obnovená prezenčná výučba mladších detí bude prebiehať v menších skupinkách, povedala riaditeľka Štátneho pedagogického ústavu Miroslava Hapalová. „Snažíme sa nájsť taký model, aby učitelia neboli vystavení tomu, že dopoludnia učia deti v škole a popoludní majú online výučbu.“ V súvislosti so znovuotvorením materských škôl minister Branislav Gröhling priznal, že ich zriaďovatelia nebudú v júni schopní uspokojiť všetkých rodičov, ktorí by svoje deti chceli dať späť do škôlok. Pedagógovia, rodičia a deti zatiaľ môžu využívať vzdelávací portál Učíme na diaľku, ktorý od začiatku apríla v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami prevádzkuje ŠPÚ. ■

Foto: minedus.sk

Menej ako 1 % žiakov žiada o maturitné preskúšanie

Po zrušení ústnej časti maturitnej skúšky mohli maturanti, ktorí nesúhlasili s hodnotením vypočítaným z priemeru ich známok, požiadať o preskúšanie pred komisiou. Ministerstvo školstva informovalo, že sa tak rozhodlo menej ako percento maturantov.

O tom, že tohtoroční maturanti sú len naoko víťazmi, ktorí dostali maturitu zadarmo, písala Andrea Paulíková. „Ušetrili sme ich tvrdej práce, ale tým aj dobrého pocitu, že ju zvládli. Skrátka, tak trochu sme sa na nich vykašľali,“ myslí si Paulíková. Minister Gröhling vyhlásil, že priamo riadených organizácií ministerstva školstva je príliš veľa a možnostiam ich zlučovania či rušenia sa na ministerstve venuje niekoľko ľudí. „Vízio je, aby fungovali dve strešné organizácie,“ povedal. ■

Minister dôveruje učiteľom a učiteľkám

Podľa ministra školstva Branislava Gröhlinga by hlbšími zmenami mali prejsť viaceré oblasti školstva na Slovensku. Vo viacerých vyhláseniach uviedol, že aktuálna situácia zvyšuje potrebu meniť obsah a formy vzdelávania, spôsoby hodnotenia žiakov, ako aj využívanie financií v školstve. Na to, že desaťtisíce žiakov a žiačok zo sociálne znevýhodneného prostredia dnes nemajú prístup k online výučbe, reagoval minister vyjadrením, že by sa situácia dala riešiť aj začiatkom nového školského roka 2020/2021, keď sa v školách opakuje učivo z predchádzajúcich ročníkov. „Štátny pedagogický ústav pripravuje materiál, ktorý sa bude zameriavať na to, ako v septembri zvládnuť a zopakovať učivo a ako vyrovnať prípadné rozdiely. Dôverujem učiteľom a celému školskému systému, že toto zvládneme,“ povedal Gröhling. ■

Domáce správy vyberáme z newslettera kampane Chceme viesť viac o budúcnosti vzdelávania na Slovensku, ktorej organizátorom je Nové školstvo. Viac o aktuálnom dianí v rezorte školstva nájdete na chcemevedietviac.sk. Zahraničné správy vyberáme z Magazínu Perpetuum, ktorého vydavateľom je www.scio.cz. Ďalšie zaujímavé informácie o dianí vo svete vzdelávania nájdete na perpetuum.cz.

Foto: archív SKPR

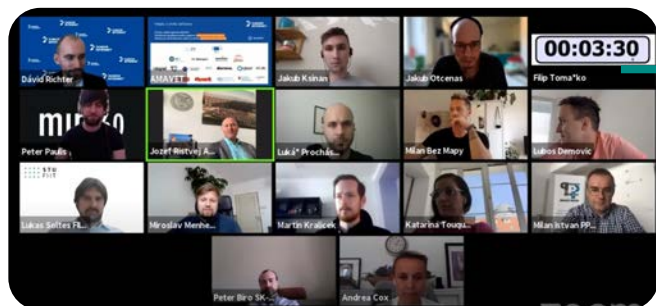
Aktuálna situácia zapríčinená koronavírusom má mnohé negatívne dosahy. Podstatne ťažšie prežívajú tieto časy tí, ktorí na ne neboli pripravení finančne a nemajú vytvorenú žiadnu rezervu. Rozvoj finančnej kultúry na školách pomôže deťom v budúcnosti ľahšie zvládnuť podobnú krízu. Na programe FinQ – Finančného vzdelávania a rozvoja finančnej kultúry pre školy od Nadácie Slovenskej sporiteľne pracuje tím expertov už dlhé mesiace. Analýza, ktorú vypracovali, ukázala, že slovenskí žiaci dosahujú podpriemernú úroveň

Rozvoj finančnej kultúry je dôležitý

finančnej gramotnosti, čo úzko súvisí s tým, že čítajú slabšie s porozumením a majú aj nízku matematickú gramotnosť. Program FinQ prináša komplexné metodické a podporné materiály pre žiakov a učiteľov, pričom do vyučovacieho procesu prináša inováciu v podobe metódy akčného prístupu. Pri jeho tvorbe experti nerozširovali obsah učiva, ale vytvorili nástroje pre rozvoj finančnej kultúry žiakov v rámci existujúcich vzdelávacích predmetov. Do pilotného programu je zapojených 25 vybraných škôl z celého Slovenska. Ich pedagógovia absolvovali odbornú prípravu, majú za sebou metodické dni, dištančné i prezenčné štúdium. „Mimoriadna situácia potvrdzuje urgentnú potrebu zaviesť rozvoj finančnej kultúry na školy, aby boli deti v budúcnosti finančne zdatné,“ povedala Danica Lacová, programová riaditeľka FinQ. ■

Tatiana SLIVKOVÁ

Foto: archív AMAVET

AMAVET zorganizoval JUNIOR INTERNET aj napriek krízovej situácii. 15. ročník súťažnej konferencie sa uskutočnil online. Z prihlásených 152 prác sa do finále súťaže prebojovalo 39 projektov, ktoré prezentovalo 48 súťažiacich. Počas dvoch dní prezentovali žiaci základných a stredných škôl z celého Slovenska svoje online projekty v súťažných kategóriách JuniorWEB, JuniorAPP, JuniorBLOG, JuniorTEXT, JuniorLEARN a JuniorDESIGN. „Je to skvelá súťaž, na ktorej sa v národnom

JUNIOR INTERNET aj v krízovej situácii

finále stretli mladí, ambiciózní tvorcovia webu, grafiky, programátori aplikácií, bloger a textári. Tento rok mohli žiaci prezentovať projekty z pohodlia svojich domácností, a teda nemuseli mať trénu z publika či z rozprávania do mikrofónu. V mene hodnotiacej komisie môžeme konštatovať, že prezentované projekty boli na vysokej úrovni. Väčšina súťažiacich dodržala tri a pol minútový čas prezentácie a promptne reagovala na otázky členov hodnotiacej komisie prostredníctvom aplikácie Zoom. Opäť ma teší stále väčší záujem dievčat o informačné technológie. V kategórii JuniorDESIGN mali 50 % obsadenie. Absolútnym JUNIOR INTERNET sa stal Jakub Adamec s projektom www.zdrap.com.“ Povedal predseda hodnotiacej komisie Ľuboš Demovič. ■

Dávid RICHTER,
riaditeľ súťaže Junior Internet AMAVET

Foto: archív ZŠ a MŠ Orešie, Pezinok

V spolupráci s Nadáciou pre deti Slovenska sme v roku 2019 zrealizovali na našej škole dve výstavy, ktoré deti v školskom klube detí inšpirovali k založeniu klubového parlamentu a k projektu participácie. Spoločnými silami deti oslovili sponzorov a z vyzbieraných finančných prostriedkov sme zrealizovali prvý ročník projektu participácie. Radosť našich detí z nezištnej pomoci druhým je úžasná a nákazlivá. Preto sme tento rok chceli v projekte pokračovať. Deti vieme k rozvoju sociálnych zručností, ako empatia, spolupráca, ko-

Deti z Orešia sa učia participácii

munikácia. A práve rozvoj sociálnych zručností bol jedným z cieľov projektu *Náruč dobrých skutkov – Projekt participácie v školskom klube*. Zároveň sme deti chceli opätovne motivovať k dobrovoľníctvu. Samotný projekt bol zložený z troch aktivít: 1. *Pomoc bezdomovcom*, 2. *Pomoc zvieratkám* a 3. *Pomoc seniorom*. V prvej časti projektu sme oslovili *Nočľaháreň* v Pezinku. Ľuďom bez domova putovalo pracie prostriedky, spoločenské hry, kvety na výsadbu. Druhú časť sme adresovali *OZ Pomoc opusteným zvieratám*. Nakúpili sme granuly, konzervy a iné krmivo. A do *Zariadenia opatrovateľskej služby* v Pezinku sme zanesli 250 kusov jednorazových ochranných rúšok na tvár. ■

Kristína HABOVÁ – Dušan CAJA,
ZŠ s MŠ, Orešie 3, Pezinok

Ako to vidí SKÚ

Stanovisko SKU k zneužívaniu právomocí zamestnávateľmi

V týchto dňoch mimoriadnej situácie, sa na Slovenskú komoru učiteľov obracia množstvo pedagógov, ktorým nebola umožnená práca z domu, prípadne bola neodôvodnene prerušená zriaďovateľom.

Zo znenia stanoviska SKU vyberáme: MŠVVaŠ SR 28. 4. 2020 zverejnilo Usmernenie k obsahu a organizácii vzdelávania žiakov ZŠ počas mimoriadneho prerušenia školského vyučovania, z ktorého citujeme:

„Počas mimoriadneho prerušenia školského vyučovania v školách sa vzdelávanie realizuje dištančnou formou, ktorej konkrétnu podobu si základná škola zvolí podľa podmienok jej žiakov a pedagogických zamestnancov (využívanie on-line platforiem, telefonické komunikácie, poštovej komunikácie alebo inej formy doručovania a prijímania úloh a zadaní žiakom). Základná škola podľa dostupných možností zabezpečí prístup všetkých žiakov k vzdelávaniu aj v čase mimoriadneho prerušenia školského vyučovania v školách, rešpektujúc opatrenia ÚVZ SR pri ohrození verejného zdravia.“

„Pedagogickí zamestnanci školských klubov detí, pedagogickí asistenti, školskí špeciálni pedagógovia, školskí logopédi a odborní zamestnanci, pôsobiaci na základnej škole majú byť súčasťou „učiteľských tímov“ pripravujúcich komplexné východiská na zabezpečenie vzdelávacích aktivít žiakov počas dištančného vzdelávania. Môžu byť tiež tímovými učiteľmi (pomocnými učiteľmi) a podporiť učiteľa, koordinujúceho vzde-

lávania žiakov v jednej triede pri tvorbe rozvrhu a distribuovaní materiálov pre žiakov. Školskí špeciálni pedagógovia, pedagogickí asistenti a odborní zamestnanci zároveň poskytujú podporu a asistenciu učiteľom a zákonným zástupcom žiakov pri prispôbovaní vzdelávacích aktivít individuálnym a špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám žiakov, pri tvorbe alebo úprave učebných materiálov.“

V zmysle predchádzajúceho konštatujeme, že v prípade výchovno-vzdelávacieho procesu v období od 13. 3. 2020 vo všeobecnosti neexistuje pre zamestnávateľa zákonný predpoklad na to, aby pedagogickému alebo odbornému zamestnancovi:

- nariadil nevykonávanie pracovnej činnosti pre prekážku v práci na strane zamestnávateľa v zmysle § 250 b ods. 6 Zákonníka práce a určil mu náhradu mzdy vo výške 80% funkčného platu alebo menej,
- nariadil výkon práce z domu a zároveň mu jednostranne a bez dohody s ním znížil mzdu na 80 % funkčného platu,
- nariadil bez jeho súhlasu vykonávanie inej práce ako tej, ktorá je dohodnutá v pracovnej zmluve zamestnanca,
- používal akékoľvek formy nátlaku na zamestnanca z dôvodu vynútenia si ústupkov (napr. odobratie nárokovateľných príplatkov, neodôvodnené odobratie osobného príplatku, skrátenie pracovnej doby bez súhlasu, neoprávnené udelenie upozornenia na porušenie pracovného poriadku, hrozba výpovede a pod.),
- využil inštitút prekážky v práci na strane zamestnávateľa späť od 4. apríla 2020 z dôvodu novelizácie Zákonníka práce napriek tomu, že v období pred 4. aprílom zamestnanec pracoval v režime home office a prekážka v práci zo strany zamestnávateľa od tohto dátumu nevznikla. ■

VIAC ČI MENEJ ZNÁMOK?

Jedným z prvých opatrení nového ministra bolo zrušenie klasifikácie a presunutie dôrazu na slovné hodnotenie. Jednoznačne krok správnym smerom. O niekoľko týždňov na to však prišlo ďalšie rozhodnutie: zrušenie prijímacích skúšok na SŠ a ich nahradenie zohľadnením priemerných známok zo ZŠ. Nevieť, do akej miery si verejnosť uvedomuje vzájomnú protichodnosť týchto dvoch krokov (oslabenie známok verzus posilnenie známok). Rozumiem, že ide o núdzové riešenie v čase krízy. Chcem len pripomenúť, že súčasné zachovanie oboch týchto postupov aj po návrate do normálu by bolo nekoncepčné a zmätočné.

POLITIK JURAJ HIPŠ

Mnoho ľudí prekvapilo rozhodnutie Juraja Hipša uchádzať sa o funkciu predsedu strany *Spolu – občianska demokracia*. V školských kruhoch bol totiž roky známy ako jeden z výrazných lídrov zmeny vo vzdelávaní a iniciátor mnohých kvalitných vzdelávacích projektov. Hoci mi Juraj v prostredí vzdelávania bude chýbať (tým predsedom sa naozaj stal), schvaľujem jeho rozhodnutie. A to najmä od chvíle, kedy oznámil, že *Spolu* bude pod jeho vedením zelenou stranou. Považujem vzdelávanie za veľmi dôležité, ale zelený obrat, ekológiu a boj s klimatickou krízou dnes považujem za ešte dôležitejšie.

NEVIEM

Občas ma médiá oslovujú s prosbou, aby som sa vyjadril do nejakej ankety o školstve a vzdelávaní. Väčšinou nemamietam, pred pár dňami som však účasť v jednej ankete zdvorilo odmietol. Otázka znela: *Čo nás o našom vzdelávaní / školstve naučila korona?* Dôvod odmietnutia: nepoznám odpoveď, neviem. V dnešnej dobe čoraz zriedkavejšie slovo. Od súčasných politikov, expertov, učiteľov sa akoby automaticky očakáva, že na každú otázku (akokoľvek komplexnú) majú po ruke fundovanú odpoveď. Lenže ja zatiaľ vážne neviem, či a ako sa naše školstvo pod vplyvom koronakrízy zmení. Teraz sa môže zdať, že zmeny budú pomerne veľké. Ale počkajme si polroka, rok... ■

Vladimír BURJAN

Foto: archív M. Hapalovej

Vyštudovala psychológiu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Osem rokov pôsobila ako riaditeľka pobočky neziskovej organizácie Človek v tísi, ktorá sa zameriavala na začleňovanie vylúčených rómskych lokalít. Miroslava Hapalová je spoluautorkou viacerých publikácií, analýz a výskumov v oblasti inkluzívneho vzdelávania. Štyri roky pracovala ako analytička v organizácii MESA 10 v rámci iniciatívy To dá rozum. Je jednou zo zakladateľiek Centra inkluzívneho vzdelávania. Od apríla 2020 je poverená vedením Štátneho pedagogického ústavu a práve o ňom s ňou hovorila Martina Sondej Host'ovecká.

Bez podpory školám a učiteľom žiadna pozitívna zmena nemá nádej na úspech

> ŠPÚ má medzi učiteľmi dlhodobu veľmi zlú reputáciu a zaslúžene, treba povedať. Myslíte si, že sa Vám podarí ju postupne zlepšiť?

Veľmi ťažko sa mi vyjadruje k reputácii ŠPÚ medzi učiteľmi, lebo jednoducho neviem o nejakom relevantnom prieskume, ktorý by to konštatoval, no čo je snáď ešte dôležitejšie, nepoznám presné dôvody možného negatívneho hodnotenia ŠPÚ. Určite by bolo cenné mať tento typ spätnej väzby a poznať, v čom sa ŠPÚ nedarí naplňovať očakávania odbornej verejnosti. Osobne sa však domnievam, že časť negatívnych názorov na túto inštitúciu môže byť spôsobená istou uzavretosťou Štátneho pedagogického ústavu v minulosti a najmä chýbajúcim partnerským dialógom so širšou odbornou verejnosťou. Druhá časť je nepochybne spôsobená tým, že v minulosti nachádzali v tejto inštitúcii uplatnenie aj takí ľudia, u ktorých hlavným kritériom bola ich politická príslušnosť, nie odborné kompetencie. Myslím si, že oba možné dôvody sú pomerne ľahko zvrátateľné a pevne verím, že sa nám podarí v krátkom čase vybudovať obraz ŠPÚ ako inštitúcie, ktorá so zapojením odborníkov, vysokých škôl a ďalších partnerov významným dielom prispieva k zvyšovaniu kvality vzdelávania detí a žiakov.

> Ako to chcete dosiahnuť? Plánujete aj personálne zmeny? Lebo bez nich to celkom nepôjde?

Dobrou správou je, že je na čom stavať, keďže Štátny pedagogický ústav má pomerne veľký tím interných zamestnancov a externých spolupracovníkov a mnohí z nich sú podľa môjho názoru naozaj zapálení pre oblasť, ktorej sa venujú a sú v nej odborníkmi. Samozrejme som si vedomá toho, že

Foto: archív M. Hapalovej

je možné, že s niektorými kolegami nenájdeme zhodu na ďalšom smerovaní ŠPÚ a budeme sa musieť rozlúčiť. Pri posilňovaní odborných kapacít ŠPÚ by sme chceli ísť cestou otvorených a transparentných výberových konaní, vrátane plánovaného výberového konania na riaditeľa, ktoré môžeme tiež posilniť dôveru odbornej verejnosti v túto inštitúciu.

> Opakovane sa uvažovalo o upratovaní medzi priamo riadenými organizáciami rezortu školstva (PRO), o ich rušení a zlučovaní. Vedeli by ste si predstaviť zlúčenie ŠPÚ s niektorými inými organizáciami (ŠIOVom, NÚCE-Mom...)? Boloby to podľa Vás rozumné?

Myslím, že úvahám o zlúčení priamo riadených organizácií

Foto: archív M. Hapalovej

by malo predchádzať definovanie kľúčových činností, ktorých vykonávanie ministerstvo od PRO potrebuje. Tie by mali vyplývať nielen z legislatívy, ale aj z plánovaných systémových zmien, pri ktorých bude potrebné zabezpečovať viaceré podporné činnosti. Ako príklad je možné uviesť zmeny v oblasti obsahu a organizácií vzdelávania, pri ktorých zavádzaním je nevyhnutné poskytnúť pedagogickým a odborným zamestnancom, ale aj riadiacim pracovníkom škôl podporu a vzdelávanie. Ak táto podpora bude chýbať alebo nebude dostatočná, zmena, akokoľvek pozitívna môže byť, nemá nádej na úspech. Priestor na zefektívnenie činnosti PRO, vrátane zníženia ich počtu určite je, no je dôležité, aby sa zmeny v ich fungovaní realizovali premyslene a zmysluplne.

> ŠPÚ plnilo v minulosti rôzne úlohy – akoby sa nevedelo nájsť. Asi najdôležitejšou úlohou je tvorba kurikula (štátnych vzdelávacích programov), posudzovanie učebníc, sledovanie a vyhodnocovanie pedagogických inovácií, kedysi sa tam realizoval aj pedagogický výskum, občas sa ŠPÚ snažil poskytovať metodickú pomoc učiteľom (ako teraz v súvislosti s on-line vzdelávaním) atď.

Na čo chcete ústav pod Vaším vedením zamerať?

Úlohy Štátneho pedagogického ústavu vychádzajú z jeho štatútu, ktorý je, ako hovoríte, postavený pomerne široko. Od tvorby koncepčných materiálov, cez tvorbu a následnú aktualizáciu základných kurikulárnych dokumentov – teda štátnych vzdelávacích programov, po posudzovanie učebníc či vydávanie stanovísk k zaradeniu škôl do siete. Zároveň, ústav má vo svojej gescii aj experimentálne overovanie a realizuje pedagogický výskum. Myslím, že všetky tieto úlohy majú svoje opodstatnenie, aj keď v prípade viacerých z nich, ako napríklad posudzovanie didaktických prostriedkov či samotné experimentálne overovanie ako forma zavádzania pedagogických inovácií, sa budú musieť zásadným spôsobom prehodnotiť, a to tak, aby boli existujúce postupy transparentné a zároveň funkčné. Ako kľúčové úlohy nasledujúceho obdobia vidím začatie procesu zmien v oblasti kurikula, teda obsahu vzdelávania a nastavenie dlhodobej stratégie, ako sa budú zmeny obsahu vzdelávania realizovať a vyhodnocovať. ŠPÚ sa tiež bude podieľať na tvorbe Stratégie inkluzívneho vzdelávania, ktorej cieľom bude zabezpečiť rovnosť šancí vo vzdelávaní pre všetky deti. Zároveň, potre-

bujeme zásadným spôsobom posilniť pedagogický výskum, aj z toho dôvodu, aby sa plánované zmeny realizovali na základe relevantných dát a aby sa následne vyhodnocoval ich dopad. A ako som už spomínala, za dôležité považujem aj posilnenie konzultačnej a podpornej úlohy ŠPÚ, čo sa už čiastočne začalo diať aj počas mimoriadneho prerušenia vyučovania v školách, kedy sme sa snažili učiteľom, žiakom a ich rodičom cez portál ucimenadialku.sk poskytovať nielen informácie, ale aj odpovede na konkrétne otázky a podnety. Kolegovia v priemere reagujú na 70-80 e-mailov denne. Portál za jeho vyše mesačnú existenciu navštívilo viac ako 350 000 ľudí. Zároveň na ňom uverejňujeme konkrétne pomôcky pre učiteľov, využiteľné v čase mimoriadnej situácie, či už sú to pracovné zošity pre deti z vylúčených rómskych lokalít bez prístupu k internetu alebo webináre pre učiteľov o slovnom hodnotení. Túto formu komunikácie a podpory by sme chceli zachovať aj do budúcnosti a rozširovať ju o ďalšie oblasti.

> Ako sa podľa Vás naše školy vyrovnávajú s novou situáciou spôsobenou koronavírusom?

Musíme si priznať, že nám v súčasnosti chýbajú konkrétne a presné dáta. Teda nevieme povedať, koľko škôl a učiteľov realizuje výuku s využitím online nástrojov, či koľko žiakov v súčasnej situácii nie je vôbec zapojených do vzdelávania. Bude veľmi užitočné spätne túto situáciu vyhodnotiť. No chcela by som vyjadriť svoje uznanie mnohým učiteľom a učiteľkám, ako aj ďalším pedagogickým a odborným zamestnancom v školách, ktorým sa napriek chýbajúcej podpore a spočiatku aj jasným usmerneniam podarilo veľmi rýchlo sa s mimoriadnou situáciou vysporiadať, nájsť si systém a spôsob, ako udržať osobný kontakt so žiakmi a realizovať výuku či už s využitím online nástrojov alebo v prípade detí bez prístupu k internetu formou doručovania vzdelávacích materiálov a zadaní, ale aj osobných pozdravov či povzbudení. Cez portál Učíme na diaľku sa budeme usilovať zozbierať príklady dobrej praxe z tohto obdobia, týkajúce sa rôznych oblastí, ktoré môžu slúžiť ako inšpirácia pre ostatné školy, ale aj pre systém ako taký.

> Vyjde školstvo z tejto krízy nejako zmenené? Aké sú Vaše prognózy?

Osobne dúfam, že táto kríza naše školstvo posunie vpred. Hoci prerušenie vyučovania v školách môže mať krátkodobé negatívne dopady na žiakov, na príklad aj v tom, že sa zvýrazia rozdiely v úrovni vedomostí a zručností detí v závislosti od ich sociálneho prostredia a podpory od rodičov vo vzdelávaní, myslím si, že niektoré zmeny, ktorým náš vzdelávací systém dlho odolával, sa stanú nevyhnutnosťou. Napríklad aby sme v septembri vedeli plnohodnotne začať nový školský rok a zároveň nemuseli pod tlakom "doháňať" všetko zameškané, bude potrebné nielen prehodnotenie obsahu vzdelávania, teda definova-

Som presvedčená, že vplyvom rozvoja technológií sa paradoxne ešte posilní význam a úloha učiteľov – z úlohy sprostredkovateľa vedomostí do sprevádzania žiakov procesom učenia sa.

Foto: archív M. Hapalovej

nie kľúčových a zmysuplných cieľov a ťažiskového učiva, ale aj otvorenie možnosti pre školy rozložiť si ich plnenie

na dlhšie časové úseky podľa podmienok konkrétnych škôl a ich žiakov. Zároveň, keďže sa očakáva zvýraznenie rozdielov medzi deťmi, bude nevyhnutné prehodnotiť súčasný koncept špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb a sflexibilniť možnosti podpory pre žiakov vo vzdelávaní, ktorá

by mala byť dostupná nielen na základe "diagnózy", ale na základe individuálnych potrieb jednotlivých žiakov.

> Vidíte budúcnosť vzdelávania v on-line vyučovaní a technológiách?

Myslím si, že prebiehajúca digitalizácia a automatizácia môže priniesť do vzdelávania veľa pozitív. Okrem zjednodušenia mnohých organizačných a administratívnych proce-

sov v školách vďaka využívaniu elektronických systémov (ako napríklad Edupage a ďalšie) môžu byť technológie nápomocné aj pri individualizácii vzdelávania detí s rozmanitými potrebami a odstraňovaní niektorých bariér (napríklad sprístupňovanie učebných materiálov pre deti s poruchami zraku, s vývinovými poruchami učenia či deti s iným materinským jazykom). Zároveň sa domnievam, že online vzdelávanie ako súčasť bežného vyučovania, ktoré si teraz učitelia a učiteľky nedobrovoľne vyskúšali, môže v budúcnosti predstavovať príležitosť, ako do vzdelávania zapojiť žiakov, ktorí sa z rôznych dôvodov nemôžu zúčastňovať vyučovania v škole, napríklad kvôli dlhodobej chorobe. No som presvedčená, že vplyvom rozvoja technológií sa paradoxne ešte posilní význam a úloha učiteľov, hoci sa jej ťažisko pravdepodobne presunie z úlohy sprostredkovateľa vedomostí do sprevádzania žiakov procesom učenia sa a do rozvoja sociálnych a komunikačných zručností žiakov.

> Autori dokumentu Učiace sa Slovensko navrhovali, aby sa do kurikula (ŠVP) nevstupovalo ad-hoc chaoticky každý rok, ale aby sa nabehlo na pravidelný a predvídateľný cyklus zmien, povedzme každých n rokov (n = 4, 6 alebo 8), s tým, že by sa vždy v medzičase zbierali pripomienky a pilotovali zmeny. Viete si niečo také predstaviť?

Myslím, že navrhovaný model by mohol byť funkčný. Ide zároveň o štandardný model uplatňovaný aj v iných krajinách, ako napríklad často spomínané Fínsko. Tento model bráni realizáciou ad-hoc nepremyslených zmien, ktoré sú navyše učiteľskou verejnosťou vnímané negatívne. Zároveň odzrkadľuje skutočnosť, že "reforma" obsahu vzdelávania je neustály a nekonečiaci sa proces, keďže vzdelávanie musí reflektovať zmeny v iných ob-

lastiach spoločnosti a reagovať na ne. Súčasťou tohto procesu by mal byť aj pravidelný a cielený monitoring kvality vzdelávacieho systému a dopadov realizovaných zmien na reprezentatívnej vzorke žiakov.

> Jedným z veľkých problémov nášho kurikula je, že v ňom veľmi veľa priestoru zaberajú tradičné predmety a „odmietajú“ uvoľniť miesto novým témam, ktorých potrebu prináša nová doba – ako mediálna gramotnosť, finančná gramotnosť, environmentálna výchova, kritické myslenie, mäkké zručnosti a mnohé ďalšie. Zatiaľ sa to rieši tzv. prierezovými témami, ktoré však nefungujú a z rôznych dôvodov nikdy nebudú. Keďže vyučovací čas nie je nafukovací, viete si predstaviť, že by niektoré tradičné predmety postupne uvoľnili miesto novým predmetom?

Nejde natoľko o zmenu samotných predmetov ako o zmenu cieľov a obsahu vzdelávania. Domnievam sa, že je potrebné v širokej odbornej diskusii nanovo pomenovať a následne operacionalizovať ciele vzdelávania. A na základe toho určiť, čo a akým spôsobom si majú žiaci na jednotlivých stupňoch vzdelávania osvojiť. Cesta rozširovania súčasného spektra predmetov o nové či ich obohacovanie o ďalšie obsahy nie je podľa môjho názoru najvhodnejšia. Ako optimálnejšie riešenie sa javí väčšie prepojenie obsahov príbuzných predmetov do funkčných celkov či oblastí. Tieto oblasti pomôžu žiakom vnímať súvislosti medzi jednotlivými obsahmi vzdelávania a zároveň vytvoriť väčší priestor pre učenie sa cez vlastnú skúsenosť. Práve taký prístup môže podporiť rozvíjanie spomínaných prierezových kompetencií, funkčný rozvoj rôznych gramotností a podporiť tak vnímanie školského vzdelávania ako učenia sa pre reálny život. ■

Kurikulárny sendvič

Pred kurikulárnou reformou z roku 2008 sme mali v podstate jednotné, štátom predpísané kurikulum, ktoré malo iba dva malé „stupne voľnosti“: učitelia si mohli isté percento učiva prispôbiť podľa seba a žiaci si mohli vyberať nejaké voliteľné či nepovinné predmety. Po roku 2008 sa kurikulum rozčlenilo na dve vrstvy: ŠVP – štátny vzdelávací program (čiže štátom predpísané učivo) a ŠKVP – školský vzdelávací program (ktorým školy môžu podľa uváženia doplniť štátnu zložku). Bol to nepochybne krok vpred, z môjho pohľadu sme však myšlienku „kurikula ako sendviča“ nedotiahli. Stále mi v ňom totiž chýbajú tri dôležité ingrediencie: *učiteľov vzdelávací program, žiakov vzdelávací program a vopred neplánované učivo*.

Žiadni dva učitelia nie sú rovnakí. Majú rôzne silné stránky, rôzne záujmy, rôzne životné skúsenosti, rôzne preferencie, rôzne vyučovacie štýly, rôzne pojetie svojho predmetu a vlastnej profesie. Bolo by preto dobré pre učiteľov aj pre žiakov, keby si istú časť učiva mohli jednotliví učitelia voľiť podľa seba.

To isté platí o žiakoch. Niekoľko hodín voliteľných predmetov nepredstavuje dostatočnú možnosť individualizácie. Žiaci (najmä tí starší) by mali mať možnosť vyplniť si v každom predmete istú časť vyučovacieho času témami či obsahom podľa vlastných preferencií. Keďže preferencie jednotlivých žiakov by sa líšili, nebolo by možné pokryť ich hromadnými či frontálnymi formami vyučovania. Táto časť vzdelávania by sa preto realizovala najmä cez projekty, samoštúdium a pod.

Tretou dôležitou vrstvou kurikula, ktorá mi v dnešnom modeli chýba, je vopred neplánované učivo. Keď vopred plánujeme program na 100 % vyučovacieho času, nezostáva priestor na komentovanie aktuálneho diania, na teoretické vysvetľovanie toho, čo sa práve deje okolo nás, na dôležité diskusie o dilemách, ktorými žije naša spoločnosť.

Myšlienka kurikula ako sendviča je dobrá. Len tomu nášmu chýba niekoľko dôležitých ingrediencií.

Vladimír BURJAN

Mali by sme zrušiť prijímacie skúšky na SŠ a prijímať žiakov iba podľa známok zo ZŠ?

Jedným z opatrení nového ministerstva školstva v rámci riešenia dôsledkov koronakrízy bolo aj zrušenie prijímacích skúšok na stredné školy v tomto školskom roku. Namiesto nich budú žiaci prijímaní na základe známok z viacerých predmetov z niekoľkých ročníkov základnej školy. Hoci opatrenie bolo prezentované ako mimoriadne a platné iba pre tento školský rok, zaznamenali sme medzi učiteľmi hlasy, že ide o krok správnym smerom a že by to tak malo zostať aj do budúcnosti. Konanie prijímacích skúšok aj prijímanie podľa známok majú svoje výhody i nevýhody. Pozrime sa na ne bližšie.

ŽIACI MAJÚ BYŤ PRIJÍMANÍ NA ZÁKLADE ZNÁMOK

- 👍 Prijímacie skúšky merajú iba okamžitú kondíciu žiaka. Naproti tomu známky z niekoľkých ročníkov dávajú obraz o dlhodobej (viacročnej) úrovni a práci žiaka počas štúdia na základnej škole.
- 👍 Zrušením prijímacích skúšok by žiakom odpadol stres. Nemuseli by sa obávať, že v prípade skratu počas prijímacej skúšky sa nedostanú na strednú školu podľa svojej voľby.
- 👍 Prijímacie skúšky na stredné školy v súčasnosti overujú úroveň uchádzačov iba v dvoch profilových predmetoch – SJL a MAT. (Výnimkou sú talentové skúšky, ktoré sa však konajú iba na malej časti stredných škôl.) Ak by sa ako kritérium používali známky, stredné školy by mohli zohľadniť výkony žiaka v širšom spektre predmetov.
- 👍 Keby sa zvýšil vplyv známok na prijímanie na stredné školy, možno predpokladať, že u mnohých žiakov by to viedlo k systematickejšej práci počas celého štúdia na základnej škole. Odpadlo by tak dnes časté „šturmovanie“ v poslednom ročníku.
- 👍 Žiaci by mohli svoje údaje (známky zo ZŠ) poskytnúť viacerým stredným školám naraz a neboli by limitovaní počtom prijímacích skúšok, ktoré stihnú fyzicky absolvovať. Teoreticky by sa tak žiak mohol uchádzať o prijatie aj na desiatich stredných školách súčasne.

ZNÁMKY ZO ZŠ NIE SÚ VHODNÝM KRITÉRIOM

- 👎 Existuje mnoho dôkazov (dát) o tom, že známky z rôznych ZŠ sú navzájom nekompatibilné. Jednotliví učitelia majú rôzne nastavené požiadavky, úroveň náročnosti, používajú rôzne systémy hodnotenia. Pri prijímaní na SŠ podľa známok by tak niektorí žiaci boli znevýhodnení.
- 👎 Posunutie známok do pozície hlavného kritéria pre prijímanie na SŠ by výrazne posilnilo ich rolu v rámci vzdelávania, čo by bolo v rozpore s deklarovaným zámerom ministerstva oslabiť známky a posilniť iné formy hodnotenia.
- 👎 Nevyhnutne by to viedlo k zvýšeniu tlaku rodičov na učiteľov s cieľom dosiahnuť, aby ich deti mali dobré známky. Pritom už teraz sa niektorí učitelia sťažujú, že tento tlak je silný a nepríjemný.
- 👎 Pokiaľ by boli zohľadňované aj známky z nižších ročníkov, viedlo by to k tomu, že by bol žiak penalizovaný aj za slabšie výkony, ktoré podával viac rokov dozadu. Ak sa žiakovi napr. v 7. ročníku rozvádzali rodičia, a preto mal horšie známky, jeho šance dostať sa na dobrú SŠ by tým boli znížené, aj keby sa neskôr všetko učivo perfektne doučil.
- 👎 Povinnosť významne (či dokonca výlučne) zohľadňovať známky zo ZŠ by obmedzila možnosť stredných škôl určovať si vlastný profil úspešného uchádzača podľa zamerania školy a preferencií. Pritom nie je pravda, že každý žiak s dobrými známkami je rovnako vhodný pre každú SŠ. ■

Spracoval Vladimír BURJAN. Jednotlivé argumenty nemusia vyjadrovať stanovisko autora či redakcie.

Ako vytvoriť v triede vhodnú klímu pre žiakov?

Okrem výchovno-vzdelávacieho procesu sa žiaci denne dostávajú do kontaktu s budovaním vzťahov so svojimi učiteľmi, ktorí pre nich predstavujú často iba formálnu autoritu. Ako môžeme v tomto kontexte nastaviť klímu v našich triedach tak, aby každý žiak dosiahol svoj potenciál?

Budujte dôveru

Každý má zrejme skúsenosť, že nedostatok dôvery sa v nejakej miere negatívne prejavuje vo vzájomnom vzťahu. Dôvera je totiž akýmsi „lepidlom“, ktoré spája ľudí. A platí to aj v profesionálnej rovine, o to viac v prostredí našich škôl. Nedávno som sa zúčastnil vzdelávacieho kurzu o dištančnom leadershipe. Jedna z jeho nosných myšlienok bola zameraná na dôležitosť budovania dôvery pri práci a komunikácii na diaľku. Ak chceme dosiahnuť, aby žiaci rešpektovali svojich učiteľov, najprv im musia dôverovať, následne začnú nasledovať ich vedenie aj do sveta vzdelávania. Žiaci totiž nebudú nasledovať učiteľa, ktorému nedôverujú. Z pozície učiteľa je preto dôležité aktívne pestovať a rozvíjať dôveru vo svojom okolí. Ak sa učiteľovi podarí so žiakmi vybudovať solídny vzťah založený na dôvere, žiaci ho budú rešpektovať, pracovať na sebe a vydávať zo seba to najlepšie.

Ponúknite žiakom svoj čas

Ak chceme v triedach budovať vhodnú klímu a vytvárať prostredie rastu, čas strávený so žiakmi je jedným z predpokladov, ako to dosiahnuť. I keď žijeme v rýchlej dobe a venovať niekomu svoj čas je náročné, je to veľmi dôležité. Ak máme totiž rozvíjať ľudí okolo seba, čas strávený s nimi je investíciou a prínosom. Už tretí rok na našej škole ponúkame žiakom program DoFE (Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu). Okrem toho, že žiaci na sebe pracujú a rozvíjajú svoje osobnosti vo viacerých oblastiach, tento program ponúka učiteľom skvelé možnosti, ako tráviť čas so svojimi žiakmi. Každý mesiac sa totiž učiteľ so žiakom stretáva na individuálnom mentoringu, na ktorom spoločne vyhodnocujú jeho napredovanie. Medzi žiakom a učiteľom dochádza k jedinečnému spojeniu. Vždy keď tieto rozhovory so žiakmi ukončujem, mám v sebe naplnenie, že tento čas bol zmysluplný.

Berte žiakov takých, akými sa môžu stať

Mnohí ľudia si od malička budujú vzťah k prírode a horám. V tomto školskom roku sme s maturantmi pozerali prednášku Zoltána Demjána, prvého Slováka, ktorý stál v roku 1984 na najvyššej hore sveta. Po úspešnej horolezeckej „kariére“ sa stal manažérom a posledné roky sa venuje koučovaniu a sprevádzaniu ľudí. Jednou z myšlienok, ktorá ma zaujala, bola práve o tom, ako potrebné je v ľuďoch hľadať silné stránky. Tento princíp by mal určite platiť aj v našich školách. Rola učiteľa môže byť totiž jednou z kľúčových, keďže učiteľ môže hľadať, objaviť a rozvíjať silné stránky a potenciál svojich žiakov. Takáto úloha objaviteľa dodáva žiakom ešte väčšiu hodnotu, ktorá ovplyvňuje ich napredovanie i v prostredí škôl.

Pristihnite žiakov, ako robia niečo dobre

Nedávno sa mi dostala do rúk kniha Jana Mühlfeita, bývalého európskeho prezidenta jednej z významných softvérových spoločností. V niektorej z kapitol sa venuje skutočnosti, že v školách sa často upriamujeme len na chyby a nedostatky žiakov a nevenujeme patričnú pozornosť tomu, čo žiaci robia dobre. Ak chceme v triede budovať tvorivú atmosféru a pozitívny prístup žiakov k vyučovaciemu procesu a samotnému učiteľovi, potrebujeme ich povzbudzovať tým, že ich „pristihneme“, ako robia niečo správne. Ak ich prekvapíme, ako robia veci dobre, dodá im to silu a pomôže im to v tom, aby chceli robiť veci lepšie. A môžeme začať maličkosťami. Je preto dôležité nepovažovať dobrú prácu za samozrejmosť, ale ďakovať za ňu a pozitívne hodnotiť žiakov, ak vidíme i minimálne zlepšenie. Ak oceňujeme ostatných, povzbudzujeme ich a pomáhame im dosiahnuť ich potenciál, oni nás budú nasledovať. ■

Viktor VERBA,
Gymnázium bl. P. P. Gojdiča, Prešov

Foto: archív Perpetuum

Learnlife – škola, ktorá učí pre život

Ako vyzerala stáž v škole snov v španielskej Barcelone?

Po prvej návšteve Learnlife, vzdelávacieho laboratória budúcnosti, som od nadšenia celú noc nemohla spať. Tu chcem pracovať! Tu, kde sa učia naozaj potrebné veci. Kritické myslenie, práca s najmodernejšími technológiami, ale aj úprimné zdieľanie emócií a dôležitosť sebareflexie. Navyše neformálne, takže si ani nevšimnete, že sa učíte! Jednoducho škola snov... Až o pár týždňov neskôr som zistila, že pôvodný názov tohto pedagogického startup-u bol *Our Dream School*. Nič výstižnejšie si po trojmesačnej stáži stále neviem predstaviť.

Ako som sa ocitla v škole snov

Školu snov nájdete momentálne len v srdci Barcelony, pomaly sa však rozrastá do celého sveta. Vízia zakladateľov Learnlife je totiž odvážna, chcú zmeniť nefunkčný systém vzdelávania a pripraviť mladú generáciu na turbulentné a digitalizované 21. storočie. Všetko v globálnom meradle. Čo presne v súčasnom systéme nefunguje? Tak napríklad test kreativity od NASA ukázal, že 88 % tínedžerov stratilo schopnosť kreatívne premýšľať (viac sa dočítate v knihe George Landa – *Breakpoint and Beyond: Mastering the Future Today*). Ďalšie štúdie odhalili výrazný pokles motivácie k učeniu a zároveň strmý nárast hladiny stresu po nástupe do školy. Learnlife sa rozhodol konať a vytvoriť medzinárodný tím najlepších metodikov a expertov na inovácie vo vzdelávaní. Od stola sa však svet mení len ťažko, však? Preto sa rozhodli podniknúť cestu okolo sveta, počas ktorej navštívili vyše 100 najlepších škôl v 40 krajinách sveta a pozbierali tak

cenné skúsenosti a rady priamo v teréne. Akékoľvek poznatky potom vyústili v otvorenie prvého vzdelávacieho hubu v Barcelone. Za každú pobočku vo vyspelých krajinách tiež Learnlife otvára jednu školu v krajinách rozvojových. Ďalšia škola sa tak čoskoro otvorí v Kigali, hlavnom meste Rwandy, a tretia v Hamburgu. Do roku 2030 plánujú otvorenie 100 000 pobočiek na všetkých obývaných kontinentoch.

A čím je Learnlife výnimočný? Ako stážistka som mala možnosť zažiť ich inovatívne prístupy na vlastnej koži a už od prijímacieho pohovoru som tušila, čo je kľúčom úspechu. Do Školy snov som totiž prvýkrát dorazila ako poslucháč prednášky o budúcnosti vzdelávania. Predstavené myšlienky ma tak nadchli, že som sa okamžite išla predstaviť prvému človeku, ktorý mal na sebe Learnlife tričko. „Dobrý deň, ja som Bára, lektorka nemčiny. Nemám veľa skúseností s výučbou detí, ale rada by som u vás absolvovala prax. Zháňate teraz niekoho?“

„Prečo chceš ísť do sveta vzdelávania?“ Prekvapil ma budúci kolega a rokmi ostrieľaný pedagóg svojou reakciou. Learnlife totiž nehľadá len na aprobácie a diplomy. Škola snov má pevné základy postavené na hodnotách a odvážne zdieľané víziu. A aké hodnoty to sú?

1. Life-long learning – celoživotné vzdelávanie

Keď som sa do tímu pridala, deti mali prezentovať, čo sa za posledné mesiace naučili. Tieto prezentácie prebiehajú formou slávnostného stretnutia s rodičmi, kamarátmi a s tzv. sprievodcom (*learning guide*). Žiadne známky, žiadne testy,

jedinou úlohou je byť kreatívny a vedieť reflektovať. Lenže ako abstraktné zadanie vysvetliť deťom? Hlavne názorne! Jeden zo sprievodcov, Xavi, sa posadí pred päťdesiat adolescentov a dá im do rúk farebné obálky. Do každej z nich si vopred pripravil okruhy otázok a študenti sa ho tak sami pýtajú na jeho úspechy za posledné mesiace, čo sa mu vôbec nepodarilo a v čom sa ešte chce zlepšiť. Princíp celoživotného vzdelávania totiž meria všetkých rovnako a každý zamestnanec sa musí neustále učiť.

„V ďalšom cykle chcem popracovať na svojich mentorských zručnostiach a teším sa, že vy toho budete súčasťou,“ končí svoju prezentáciu Xavi.

Z akej planéty títo ľudia pochádzajú? Ako je možné, že vedia bez ostychu tak otvorene hovoriť o svojich nedostatkoch a ani jeden puberták sa im za to nevysmeje? Kľúčom je life-long learning. Sprievodcovia si nenárokujú patent na pravdu, lebo sami zostávajú večnými študentmi. Výsledkom je pokorná a bezpečná atmosféra. A preto sa ani u študentov nevedomosť netrešťa, pretože oveľa efektívnejšie je pretraviť ju na zvedavosť a využiť ako hnací motor pre ďalšie vzdelávanie.

2. Zmysluplné učenie

Študijná cesta okolo sveta ukázala, že ľudia sa najlepšie učia, ak vo svojom snažení vidia zmysel. Lenže kto dnes vie, čo je zmyslom jeho života?

Enrique, šestnásťročný študent, to už prinajmenšom tuší. „Na začiatku roka som sa začal učiť programovať. Pozri.“ Ukazuje mi zhuk čísel a písmen. Nerozumiem ničomu. „Je to vlastne rozšírenie jedného voľne dostupného programu na úpravu fotiek. Ja totiž rád fotím nočnú oblohu. A keď fotky teraz prejdem týmto programom, prepojí sa s verejnou databázou vesmírnych telies, no a potom mi to vypíše názvy a presnú polohu všetkých hviezd, ktoré som vyfotil.“

Enrique rozhodne nie je jediný študent, ktorý vytvára ohromujúce projekty. Learnlife totiž vedie deti k japonskej filozofii ikigai. Tá sa zrodila na Okinawe, ostrove s priemerne najstaršími obyvateľmi planéty. Výskumy poukazujú na to, že k tamjšej dlhovekosti zrejme prispieva aj pocit zmysluplnej práce.

Keď niektoré z detí svojej ikigai objaví, sprievodca mu pomôže zostaviť individualizovaný plán a študent potom môže každý deň vo vopred dohodnutom čase pracovať na svojom srdcovom projekte (*passion project*) a vzdelávať sa do hĺbky v tom, čo pre svoje budúce zameranie naozaj potrebuje. Zmysluplná práca sa tak prepojí s ďalším veľmi dôležitým pilierom školy: deti si veľkú časť učenia musia riadiť samy. Ak žiadny z sprievodcov nevie programovať alebo točiť podcasty, dostane študent priestor na to, aby si našiel online kurz, učil sa podľa YouTube alebo požiadal nejakého člena rodiny či spolužiaka, či by mu nepomohol. Sprievodca potom asistuje pri organizovaní projektu a plní dôležitú úlohu mentora, ktorý dohliada na to, či dieťa svoj plán postupne plní.

Takýto spôsob výučby tak rozvíja aj samostatnosť.

3. Sila komunity a medziludských vzťahov

V Learnlife som si prvýkrát naplno uvedomila kľúčovú úlohu komunity. Každé dieťa má svojho mentora, s ktorým sa pravidelne stretáva a preberá svoj pokrok či problémy, na ktoré narazilo. Mentor môže byť z radov sprievodcov, ale stretla som aj mladších študentov, ktorí si mentorov vybrali medzi najstaršími spolužiakmi. Výučba totiž prebieha v zmiešaných vekových skupinách, rozdelených do troch hlavných programov: *Explorers* (Objavitelia), *Creators* (Tvorcovia) a *Changemakers* (Hýbatelia zmien). Všetci sa pravidelne dvakrát mesačne stretávajú na komunitných stretnutiach, kam dorazí každý člen tímu, vrátane riaditeľa aj upratovačky. Každý je totiž pre chod školy dôležitý. Jedným z tradičných bodov programu, ktorý mi navždy zostane v pamäti, je hra *Much love* (Veľa lásky), pri ktorej si ktokoľvek môže zobrať slovo a vyjadriť vďaka či obdiv voči ostatným.

Na prvom komunitnom stretnutí som bola dosť skeptická a vôbec som nečakala, že sa deti odváža verejne chváliť. Lenže nebát sa hovoriť o svojich emóciách si trénujú v predmete *Real talk* (Naozajstný rozhovor), kde každý deň pol hodiny preberajú dôležité témy, ako je sebavedomie, priateľstvo, problémy s rodičmi alebo sexuálny život.

Ani v škole snov nie je všetko dokonalé

Znie to idylicky, že? Learnlife ma však naučil, že vždy je čo zlepšovať a tento startup má tiež svoje nedostatky. Budova školy v centre rušnej Barcelony neponúka veľa možností

pre učenie v prírode a priestor neostal ani na telocvičňu. Celý koncept je finančne aj ľudsky náročný, pretože na jedného sprievodcu pripadá maximálne jedenásť detí. Okrem toho škola zamestnáva expertov a dobrovoľníkov, ktorí ponúkajú odborné workshopy, ako

varenie, stolárstvo alebo 3D tlač. Zatiaľ ide o súkromnú školu pre deti zo zabezpečených rodín.

Stáž sa mi chýli ku koncu, no odnášam si z nej nádej, že o pár desiatok rokov budú mať všetky deti rovnaké možnosti ako tie barcelonské. Rozhodovať o tom, čo sa chcú učiť, a mať možnosť nájsť si k tomu svoju individuálnu cestu. Verím, že k učeniu ich bude poháňať vnútorná motivácia a nie strach zo zlých známok. A že ich rodičia budú učiteľom rovnako vďační ako mamička jednej zo študentiek počas posledného komunitného stretnutia:

„Veľmi vám ďakujem. Opäť spoznávam svoju dcéru. Keď chodila do normálnej školy, skoro nemala čas s nami večer hovoriť, pretože stále robila úlohy a niečo sa učila naspamäť. Cez víkendy to isté. Až keď začala chodiť do Learnlife, stres opadol a ona zase začala nadšene rozprávať a zdieľať, ako sa celý deň mala...“

Learnlife si môžete z pohodlia domova prejsť [virtuálne](#). ■

Barbora ZIKOVÁ

Článok bol pôvodne uverejnený na [Perpetuum.cz](#)

V Learnlife som si prvýkrát naplno uvedomila kľúčovú úlohu komunity.

Foto: archív Evy Bežákovéj

Študentky, ktoré dokážu vnímať, chcú rozumieť a vedia konať

Eva Bežáková, učiteľka slovenčiny a etiky prepojila svoje predmety s dlhoročnou prácou koordinátorky environmentálnej výchovy na Gymnázium v Dubnici nad Váhom. Keďže prepája výučbu s praxou, pozvali sme na naše online stretnutie aj študentky **Janku** a **Sofiu**, aby zo svojho pohľadu doplnili vnímanie aktivít a zmeny vo výučbe. A zažila som sen asi každého učiteľa: rozhladené, sčítané, komunikatívne, praktické, iniciatívne a spontánne tínedžerky. Ich vyučujúca sa usmievala, rešpektujúco počúvala a len miestami povzbudila či nasmerovala k rozprávaniu o ďalších aktivitách. Rozhovor viedla Zuzana GALLAYOVÁ.

> **Vaša škola je zapojená od roku 2012 do medzinárodného programu Zelená škola. Čo sa na škole zmenilo?**

JANKA: Najskôr sme sa zamerali najmä na separáciu a odpadu v našej škole. Na chodby pribudli triediace koše a dôraz sme kladli sa aj edukáciu študentov a zamestnancov školy o dôležitosti triedenia, ale aj o tom, ako na to, a čo do ktorých košov patrí. Prostredníctvom predaja nami pomalovaných plátenných tašiek sme sa žiakom tiež snažili priblížiť problematiku všade prítomných plastových obalov a nutnosť ich redukcie. Toto boli naše prvé, no veľmi dôležité kroky. Žiaci si začali vytvárať vzťah k triedeniu a noseniu vlastnej tašky pri nákupe, nosia si desiatu vo vlastnom obale. V tomto období tiež na našom školskom dvore pribudol altánok, ktorý sa využíva najmä v jarných a letných mesiacoch na výučbu niektorých predmetov. Netrvalo dlho a o vyučovanie v altánku začali učiteľov žiadať žiaci sami.

Potom sme sa venovali zeleni. Na škole pribudli zelené steny, ktoré pomáhali spolu s odborníkom – členom Strany zelených z Nemecka sadiť študenti. Na prednáške v nemeckom jazyku sa dozvedeli, že zelené steny slúžia najmä ako prírodná regulácia vlhkosti a nástroj termoregulácie, no a,

samozrejme, plnia aj estetickú funkciu. Tiež sme sa venovali sadeniu stromčekov v okolitých lesoch, na školskom dvore sme vytvorili bylinkovú špirálu, ktorú každoročne obnovujeme a tiež zelený bunker. V téme Zelené úradovanie sme sa naučili kopírovať obojstranne, využívať použitý papier i obálky. Tiež sme boli zapojení do programu Jedlá zmena, v rámci ktorého sa žiaci učili o sociálnom a ekologickom dopade nami konzumovaných potravín.

Ako reagujú na túto enviroangažovanosť doma?

JANKA: Ako som sa začala vzdelávať v oblasti ekológie, otvorilo mi to oči a aj myslenie. Dovtedy som mala pocit, že nepotrebujem vo svojom životnom štýle robiť žiadne zásadné zmeny. Doma sme začali poctivo triediť, snažíme sa redukovať množstvo plastových obalov pomocou vlastných plátenných vreciek a tašiek pri nákupe alebo priamo podporou bezobalových obchodov. Zmenilo sa aj zloženie nášho jedálneho lístka, najmä čo sa týka redukcie mäsa a mliečnych výrobkov. Tiež si dávame záležať na pôvode potravín. Uprednostňujeme miestnych producentov. Mňa osobne veľmi zaujala aj problematika módy a oblečenia, preto som prestala nakupovať vo fast-fashion reťazcoch a dávam prednosť se-

condhandom, požičiavaniu oblečenia alebo lokálnym návrhárom a krajčírom.

SOFIA: Moji rodičia sú veľmi otvorení. Recyklujeme už od môjho detstva, ale kroky ako bezobalové nakupovanie či kupovanie ekologických alternatív, boli u nás novinkou. Naši si postupne zvykajú a čo ma najviac teší o bezobalovú drogeriu a fast fashion problém sa zaujímajú aj moje staré mamy. Postupne si zvykáme všetci a myslím, že sme na dobrej ceste.

Na vašom gymnáziu ste nezostali pri odučení problémov životného prostredia, vy ste pomenovaním problémov tuším len začali. Denne robíte, čo učíte. Vediete študentov, inšpirujete ich... ako motivuješ kolegov, ako si presvedčila vedenie školy?

EVA: Keď mi kedysi dávno prišiel e-mail, či sa nechceme stať Zelenou školou, poslala som ho riaditeľke a tá hneď súhlasila, ani som ju dlho nemusela presvedčať. Stále menej kolegov musím presvedčať o tom, aby prepájali environmentálnu výchovu s vyučovaním, sú ochotní pomôcť pri organizácii podujatí. Najťažší oriešok boli pani upratovačky, ale už aj u nich cítime posun v myslení. Spomínam si, keď sme mali v škole automat na nápoje, žiaci vyjednali s majiteľmi výmenu plastových pohárikov za papierové. Zrazu sa vymenil majiteľ a poháre – znova plastové. Pred zborovňou ma čakal huf rozhorčených detí. Vtedy som pocítila najväčšiu zmenu, zmenu v myslení detí. Možno málo merateľná, ale veľmi cenná a dôležitá. Dnes automat vôbec nemáme, vytlačil ho Vodný bar – bar na vodu, kde si môžete načapovať vodu či urobiť čaj. Je pripojený na vodovod.

Akými spôsobmi podporuješ participáciu študentov na zmenách v škole?

EVA: Napríklad zaujímavým projektom *Participatívne rozpočty na školách*. Škola dostala od nášho kraja 1000 eur, ktoré mohla použiť na rôzne potreby, podujatia, ktoré by zlepšili život v škole. Od nápadu, predloženia projektu, cez vytvorenie rozpočtu, reklamy na daný projekt, verejného hlasovania až po realizáciu projektu – na všetkom participujú študenti. Tak sa minulý rok zrealizoval projekt k odpadom – každá

Foto: archív Evy Bežákovéj

trieda má separačné koše a na jednej z chodieb sídli vermi-kompostér. Je v silách študentov všetko vymyslieť, zorganizovať, zrealizovať a veľmi ma teší, že mnohí už posúvajú mňa a nemusím ja ich.

Nerobíte len aktivity, ale mnohé enviro témy máte ako súčasť výučby.

EVA: Po výbere témy v kolégiu oboznámime učiteľov, aká bude naša „dvojročnica“ a oni v plánoch jednotlivých predmetov našu tému zahrnú. Pred zborovňou máme obrazové noviny jednotlivých krokov Zelené školy a 5. krok predstavuje register danej témy v jednotlivých predmetoch a ročníkoch. Tak deti majú prehľad, čo sa budú učiť alebo čo bolo odučené.

Neostávate len na pôde školy, ale ste aktívne aj v spolupráci s mestom.

JANKA: Členkou našej akčnej skupiny je od začiatku pracovníčka oddelenia životného prostredia mestského úradu. Mestu sme pomohli v informačnej kampani o triedení odpadu. Od jesene roku 2017 spolupracujeme aj so záhradkárskym centrom U Lukáčov na skrášľovaní jedného nášho mestského podchodu. Pán Lukáč zabezpečí technickú podporu, technické služby mesta, farby a my v škole dobrovoľníkov vrátane odborného dozoru a asistencie nášho učiteľa výtvarnej výchovy. Takto sa nám spolu podarilo podchod najskôr zbaviť nepekých grafitov a natrieť ho nabiele, no a neskôr pribudli rôzne maľby symbolizujúce dominanty mesta – stará vrbá s potokom, kaštieľ, kostol a vyhladková veža Grotta z parku.

Organizujete aj komunitné akčné dni. Pre koho sú určené a čo je ich cieľom?

EVA: Kolégium ponúka mnohé enviro projekty, ktorých sa študenti môžu počas dňa zúčastniť: čistenie okolia školy, bylinkovej špirály, dubnického potoka, mnohých prednášok, ekohry pre deti materskej školy, varenie bylinkových čajov, výstava výrobkov Recy-veci, aukcia plátenných tašiek, koncert a grilovanie v záhrade. Celý deň zorganizujú študenti pre študentov, ale i miestnu komunitu. Často je tento deň prepájaný s ročníkovými projektmi a programom DofE. Cieľom je, aby sa z nás stali „ľudia, ktorí dokážu vnímať, chcú rozumieť a vedia konať“.

Foto: archív Evy Bežákovéj

Vaše rozprávanie a aktivity presahujú povinné gymnaziálne učivo. Kde beriete motiváciu a čo vám dáva organizácia spomenutých akcií

JANKA: Robím tieto veci asi najviac z vlastného presvedčenia. Myslím si, že každý by mal prispieť svojou troškou, a keď mám možnosť osloviť aj ľudí, ktorí sa zatiaľ o túto problematiku nezaujímali, veľmi rada to spravím. Organizácia všetkých týchto podujatí ma baví, som rada užitočná a naplňa ma práca s ľuďmi rovnako ako pocit dobre odvedenej práce a hmatateľného výsledku. Organizácia menších podujatí na našej škole ma priviedla k organizácii väčších akcií v spolupráci s mestom či moderovaniu rôznych diskusií organizovaných oddelením kultúry. Naučilo ma to byť asertívna, komunikatívna a postupne sa aspoň čiastočne zbavovať trémy a strachu z vystupovania pred ľuďmi.

Na čom ste tesne pred zatvorením škôl pracovali?

SOFIA: Našou aktuálnou témou sú Potraviny – ako zdravo jesť a najmä ako zabrániť plytvaniu potravin. Kde najlepšie začať ako priamo v školskom bufete? Zasadlo kolégium, zhrnulo pár bodov, z ktorých sme vytvorili anketu, ktorá sa týkala ponuky jedla, obalov, potravín bez palmového oleja, Fair Trade výrobkov a tiež mohli žiaci napísať vlastné požiadavky na ponuku bufetu. Po dohode s bufetárom uvidíme výsledky. Potraviny nie sú však jedinou problematikou a študentky sa v rámci ročníkového projektu zamerali na tému Fast fashion. Vďaka tomu sa mal na škole konať swap a aj prednáška o tejto problematike. Počas plánovania akcie sme zistili, koľko ľudí sa v neďalekom okolí zaujíma o ekológiu, a tak sa nám podarilo pozvať ľudí z mnohých odvetví. Mňa osobne veľmi zaujala prednáška bezobalového obchodu, ale aj workshop, na ktorom sme si mohli vytvoriť vlastné mydlo a uvariť zdravú kašu v Miomate. Nápady si teraz uchováme a dúfam, že ich použijeme po otvorení škôl.

Študentské firmy bývajú rôzne zamerané. Vaša je sladká a eko.

JANKA: Keď sme sa na začiatku školského roka v našej študentskej firme cho-

company rozhodovali, čo bude našim produktom, vedeli sme, že chceme niečo ohľaduplné k prírode alebo nejakú ekologickú alternatívu k už existujúcemu produktu. A tak vznikol nápad na čokô – kakaový krém bez palmového oleja, ktorý je náhradou konvenčných nátierek, ktoré tento olej obsahujú. Naš produkt predávame v skle, suroviny sa snažíme v najväčšej možnej miere nakupovať bez obalu, použitý med pochádza od lokálneho slovenského chovateľa včiel, kakao obsahuje UTZ

certifikát zabezpečujúci ohľaduplnosť voči prírode aj pracovníkom. Pracujeme aj na možnosti vratných obalov. A nielenže čokô palmový olej neobsahuje, ešte aj každomesačne prispievame na organizácie bojujúce s problémom odlesňovania dažďových pralesov na Sumatre a lesov na Slovensku. Týmto spôsobom už vďaka organizácii Prales deťom vlastnime 2 áre dažďového pralesa a prispeli sme aj organizácii My sme les. ■

PRIHLÁSTE SA
DO 30. JÚNA

WWW.ZELENASKOLA.SK

ROBÍME, ČO UČÍME

Ako sa efektívne naučiť to, čo potrebujeme

Prečo nehádzať flintu do žita, ak sa vaši žiaci nenaučia všetko hneď na prvýkrát, a ako ich mozgu pomôcť

Poznajú to učitelia, rodičia, i žiaci. Venujete sa novému učivu, vysvetlíte ho sprava-zľava, urobíte všetky cvičenia v učebnici, dáte si ešte niekoľko kontrolných úloh a všetci ste spokojní – na konci hodiny všetci všetkému rozumejú, vedia, všetko sa zdá jednoduché a jasné.

O dva – tri dni sa žiak pustí do domácej úlohy a zďaleka nič už nie je jasné. Veci už nedávajú taký zmysel ako na hodine. A podobne je to i pri precvičovaní na ďalšej hodine. Rodičia a žiak frflú na učiteľa, že látku dobre nevysvetlil, učiteľ je namrzený na žiakov, lebo má pocit, že nedávali pozor. Nič z toho nemusí byť pravda. Od roku 1885 sa psychológovia

venujú krivke zabúdania. Dnes vieme, že približne 70 % informácií, ktoré sme videli či počuli, zabudneme rýchlo, v mnohých prípadoch v priebehu jedného dňa. Zvyšných 30 % uniká z pamäti pomalšie. Žiaci si teda z toho, čo počuli na hodine prvý raz, zapamätajú zhruba tretinu. (Samozrejme, ide o približné čísla, ktoré sa u individuálnych žiakov môžu líšiť.) Čo s tým? Ako sa postarať, aby sme sa naučili to, čo potrebujeme? Stačí uplatniť viaceré zo stratégií, ktoré väčšina z nás pozná, ale pri snahe, aby sme stihli naučiť „všetko“, na ne často zabúdame a príliš sa ponáhľame. Poďme si ich pripomenúť.

TIP 01

Učivo rozložte – Spaced learning

„Bifľovanie“, teda učenie sa veľkého objemu učiva naraz, často bez pochopenia súvislostí, prirovnávajú autori knihy *Nauč se to!* k bulímii – všetko, čo ste do seba napratali, ide veľmi rýchlo von.

Ukazuje sa, že na to, aby sme učivo vryli do dlhodobej pamäti, musíme hlave dovoliť trochu ho zabudnúť – mozog by sa mal pri ďalšom opakovaní mierne namáhať, opakovanie by nemalo byť bezmyšlienkovité. Preto je dobré dopriať mu trochu času a k učivu sa vracat' opakovane, niekoľkokrát, vždy po nejakej dobe. Pri takomto spôsobe učenia sa krivka zabúdania postupne znižuje (Veľkú úlohu pri konsolidácii učiva hrá podľa zistení psychológov aj kvalitný spánok.)

TIP 02

Učivo striedajte – Interleaving

Nevenujte sa jednej téme príliš dlho, nesnažte sa ju hneď na prvý raz naučiť do detailov. Striedajte témy. Na prvý pohľad to možno vyzerá máťúco a zdĺhavo, lebo k veciam sa treba vracat', znova ich pripomínať a opakovat', ale pýtajme sa sami seba – je naším cieľom rýchle prebratie učiva alebo to, aby si ho žiaci skutočne osvojili? Navyše, medzi jednotlivými témami sa nám začnú objavovať súvislosti a zdanlivý krok späť môže byť pre učenie veľmi užitočný a obohacujúci.

TIP 03

Učivo a metódy variujte

Ak sa chce futbalista naučiť trafiť bránu počas zápasu, asi mu príliš nepomôže, ak bude dlhodobo trénovať strieľanie z jedného jediného bodu. Podobné je to i s kognitívnymi zručnosťami. Nepoužívajme na hodinách stále tú istú štruktúru, neprecvičujme vždy na tých istých typoch cvičení. Dovoľme žiakom „strieľať na bránu“ z rôznych uhlov pohľadu.

TIP 04

Vytvárajte kontext a vzťahy – Elaboration

Je veľmi ťažké udržať si v dlhodobej pamäti veci, ktoré nemajú súvislosť. Preto učenie sa dlhých zoznamov slovnej zásoby v cudzom jazyku je neefektívne. Existuje veľa spôsobov, ako naučiť žiakov vytvárať si vzťahy medzi pojmi, ktoré si majú osvojiť.

TIP 05

Kombinujte textové pomôcky s vizuálnymi – Dual Coding

Výklad nestačí. Ani písaný text. Kombinujme ich s vizuálnymi podnetmi. Video, infografika, časová os, zaujímavé obrázky – to všetko slúži na to, aby si mozog lepšie pamätal to, čo dostal od učiteľa vo verbálnej podobe. Naučme žiakov „čítať“ aj vizuálne zdroje a učme ich, ako takéto materiály vytvoriť.

Máte v triede špekulantov, ktorí vás neustále bombardujú otázkami? Nasledujúce problémy by ich mohli aspoň na chvíľu zabaviť.

392 Dve rôzne vody

Na obrázku je zaujímavý prírodný úkaz: dve rôzne vodné masy, ktoré sa nepremiešavajú. Zostávajú zdanlivo od seba oddelené, hoci v skutočnosti ich neoddeľuje žiadna fyzická bariéra. Zistíte, kde sa takého zaujímavé miesto nachádza (možno ich je aj viac) a prečo nedochádza k zmiešaniu oboch vodných mäs.

Foto: Ken Bruland

393 Ako priviazať kozu?

Keď na lúke zatlačíme do zeme kolík, pripevníme oň povraz a na jeho koniec priviažeme kozu, tá postupne vypasie časť lúky v tvare kruhu. Vedeli by ste kozu priviazať tak, aby vypásla oblasť ohraničenú elipsou? A ako ju máme priviazať, ak chceme, aby vypásla štvorec?

394 Obdĺžnik v tráve

Na obrázku je *Obdĺžnik s jednou uhlopriečkou*. Tak sa volá fotografia holandského konceptuálneho umelca Jana Dibbet-sa. Vznikla v roku 1967 ako súčasť série *Korekcie perspektívy*.

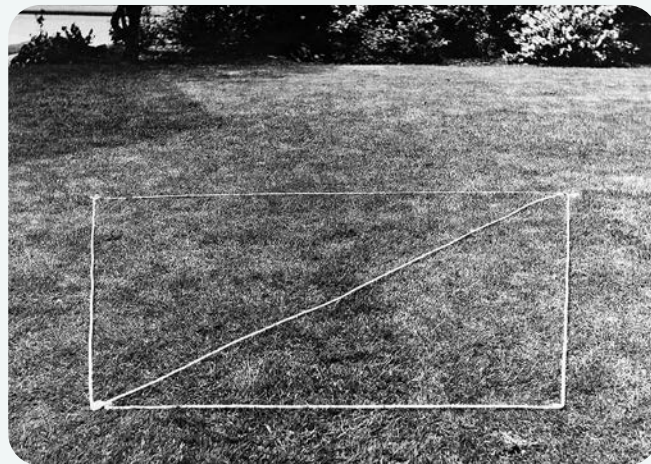

Foto: krollermuller.nl

Toto dielo mohlo vzniknúť dvomi rôznymi spôsobmi:

1. spôsob: Autor odfotografoval prázdnu lúku, zhotovil veľkú fotografiu, položil ju na zem, na fotografiu naaranžoval povraz do tvaru obdĺžnika s uhlopriečkou a následne to celé zhora odfotografoval.

2. spôsob: Autor rozmiestnil na lúke povraz a následne lúku s rozloženým povrazom z vhodného miesta odfotografoval. Je druhý spôsob naozaj prakticky možný? Ak nie, prečo? Ak áno, do akého tvaru by musel byť povraz na lúke umiestnený aby na snímke vyzeral tak, ako vidno na obrázku? ■

Vladimír BURJAN

Odpovede nájdete na strane 33.

TIP 06
Buďte osobní

Na koho náš mozog myslí najčastejšie? Na nás samých. A preto si úplne prirodzene lepšie zapamätá tie informácie, ktoré s nami súvisia. Je užitočné vždy umožniť žiakovi, aby našiel súvislosť medzi svojím životom a preberaným učivom.

TIP 07
Zapájajte emócie

V procese učenia podliehame mnohým mýtom a osobným ilúziám. Mozog si nemôže pamätať všetko, preto je každá spomienka len rekonštrukciou, ktorá nemusí zodpovedať objektívnej pravde, je spojením tých prvkov, ktoré boli pre

TIP 08
Učte žiakov prijímať a dávať spätnú väzbu

V roku 1999 potvrdili psychológovia Dunning a Kruger, že menej kompetentní ľudia nadhodnocujú svoje schopnosti a mýlia sa v hodnotení vlastných výkonov. Ako s tým bojovať? Učiť žiakov od malička dávať i prijímať spätnú väzbu. Vzdelávanie nie je možné bez učenia. Je zbytočné dať niekomu hodnotný dar, ak ho nevieme obdarovanému dať tak, aby mal z neho čo najväčší úžitok. ■

Anna JANČOVÁ,
www.ucitelkaanglictiny.sk

Foto: archív Ivany Sopúchovej

Čítajú? Čítajú.

Projekt, ktorý podporuje čítanie nielen na hodinách anglickej literatúry, ale vždy a všade

Čítanie so sebou prináša množstvo výhod. O to smutnejšie je, že mnohí žiaci čítajú málo, alebo u nich dokonca absentuje akýkoľvek záujem o literatúru. Práve tento problém som si dala za úlohu riešiť v projekte *All Booked* alebo *Ako motivovať žiakov k čítaniu*, ktorý pod záštitou Komenského inštitútu tento rok realizujem u druhákov Evanjelického bilingválneho gymnázia v Martine. Jednou z kľúčových myšlienok projektu je umožniť žiakom slobodne si vybrať knihy, ktoré chcú čítať. Próza alebo poézia, fikcia alebo literatúra faktu, obsiahle romány alebo zbierky krátkych poviedok, autobiografie nositeľov Nobelových cien alebo romantické príbehy s jednoduchou zápletkou – všetko sa počíta. Tento školský rok nie je na hodinách anglickej literatúry nič zakázané a nič prikázané.

Stena recenzií a knižnica s bestsellermi

Bola som tým typom študentky, ktorá povinnú literatúru zbožňovala a čítala aj tie diela, ktoré boli na hodinách spomenuté len okrajovo. Väčšina mojich spolužiakov sa s nimi však trápila a nevedela si k nim vytvoriť vzťah. Často ich to od kníh odrádzalo a čítanie si vo všeobecnosti spájali s niečím negatívnym. Snaha predísť takejto situácii ide ruka v ruku s rozhodnutím prenechať výber textov výlučne na študentov. Neznamená to však, že sa musia zorientovať v nespočetnom množstve publikovaných titulov úplne sami. V úvode školského roka sme diskutovali o veciach, ktoré ich

zaujímajú, a žiaci sa na mňa mohli obrátiť s prosbou o pomoc pri hľadaní diel s danou tematikou. Rovnako o knihách, ktoré čítajú, na hodinách priebežne diskutujeme a žiaci sa môžu inšpirovať výberom svojich spolužiakov. Na špeciálne vyčlenenej stene v triede majú možnosť písať na samolepiace papieriky krátke recenzie na knihy, ktoré im prešli rukami. Ich odkazy slúžia ako povzbudenie pre ďalších. Navyše bola v triede zriadená malá knižnica, ktorú sme spolu s kolegami zaplnili našimi obľúbenými bestsellermi v nádeji, že nájdú ohlas aj u žiakov.

Prechádzka s knihou

Nesporne najpopulárnejšou aktivitou medzi študentmi je tzv. *prechádzka s knihou*. Raz za mesiac neprebíha hodina literatúry v triede, ale na inom mieste, ktoré si vyberú. Väčšinou sú to kaviarne, kde sa s knihami rozložíme pri káve a čaji a strávime hodinu čítaním. Musím uznať, že na začiatku bola eufória zo zmeny prostredia príliš veľká a schopnosť koncentrácie neúmerne nízka. Postupom času sa však takéto vychádzky stali zvykom a teraz je už samozrejmosťou, že sa po objednaní nápojov otvoria knihy a každý sa mlčky venuje čítaniu svojho textu. Vytváranie priestoru na čítanie je okrem snahy, aby si žiaci spájali čítanie s niečím pozitívnym, tiež jednou z priorít projektu. Pri vyplňaní dotazníkov o čitateľských zvykoch totiž mnohí uviedli, že na knihy pre množstvo iných povinností nemajú čas. Neraz preto čítame aj priamo

na hodinách – pohodlne usadení na tulivakoch strávime 45 minút ponorení do fantazijných svetov. Príklady priťahujú a bolo by nereálne očakávať od žiakov, že budú robiť niečo, čo my sami nerobíme. Preto si v takéto dni dávam záležať na tom, aby som si do školy nezabudla priniesť rozčítanú knihu, a keď ju dokončím, pridám recenziu na stenu a titul nechám ležať v ich knižnici.

Čitateľská výzva a workshopy

K ďalším aktivitám patrí čitateľská výzva – súťaž, v ktorej je možné za isté množstvo prečítaných titulov vyhrať vecné ceny. Oblúbené je aj predvianočné prekvapenie, kedy si študenti naslepo vyberajú knihy (požičané zo školskej knižnice a zabalené v darčekovom papieri) a sú tak povzbudení k tomu, aby ich skúsili prečítať. Pravidelne organizujeme aj workshopy o výhodách čítania.

O úspešnosti projektu ako celku je ešte predčasné hovoriť. Ale nadšené poďakovanie žiaka za odporúčanú knihu, priznanie druhého, že po škole beží do kníhkupectva, kde ho čaká objednaný titul, či vyjadrenie skupinky študentov po jednom z workshopov, že skutočne málo čítajú a dávajú si záväzok to zmeniť, naznačujú, že predstavené aktivity môžu priniesť zmenu a motivovať časť žiakov k tomu, aby viacej čítali. ■

Ivana SOPÚCHOVÁ,
Evanjelické bilingválne gymnázium, Martin

Foto: archív Ivany Sopúchovej

Finančná gramotnosť v praxi

Počas online vzdelávania mi žiaci referujú, ako sa rodičia venujú zveľaďovaniu svojich domovov. Najčastejšie sa v tomto období maľuje a mení podlahu. Prečo nie, deti sa priučia manuálnym zručnostiam. Keďže mám rada matematiku v praxi, zadala som našim deviatakom projekt, ktorého cieľom bolo ukázať rodičom, že to čo sa učíme v škole, je potrebné aj pre bežný život.

Deti dostali za úlohu zistiť, koľko zaplatia za výmenu podlahy vo svojej izbe. Úlohy pre žiakov:

1. Odmerať rozmery svojej izby – premena jednotiek dĺžky.
2. Zakresli plán miestnosti v mierke, ktorú si zvolíš – miera plánu.
3. Vypočítaj plochu danej miestnosti – obsah rovinných útvarov.
4. K danej ploche pripočítaj 15 % rezervy – percentá.
5. Vyhľadaj na internete letáky dvoch obchodov, v ktorých predávajú podlahy, jeden v blízkosti, druhý vzdialenejší, kam chodíte často nakupovať – zber a triedenie informácií, čítanie s porozumením.
6. Vyber v oboch obchodoch podobné podlahy s podobnými cenami – porovnávanie (v tejto časti ma žiaci veľmi prekvapili, bez môjho zadania začali porovnávať parametre podlahy, hrúbku, zatlačiteľnosť, atď. Dokonca mi popisali aj recenzie k jednotlivým typom podláh, čím preukázali

kritické myslenie, že porovnávajú podlahy s rovnakými vlastnosťami, a preto by aj cena mala byť porovnateľná).

7. Vypočítaj, koľko eur zaplatíš za podlahu v jednotlivých obchodoch – rovnice s jednou neznámou, porovnávanie.
8. Pripočítaj k cene tovaru aj náklady za prepravu (tu ma žiaci opäť potešili, do prezentácie mi vkladali mapy aj s trasou, vzdialenosťou v kilometroch a časom, ktorý strávia cestovaním) – zber a triedenie informácií, orientácia v číselných údajoch, porovnávanie časov, vzdialeností a spotreby pohonných látok.
9. V Exceli zostav tabuľku a do nej vlož zistené informácie – práca s tabuľkou, usporiadanie, porovnávanie.
10. Vypracuj prezentáciu v PowerPointe a pošli mi ju.

To, čo po zadaní tohto projektu nastalo sa nedá opísať inak ako úžas. Deti vypracovali aj 15-snímkové prezentácie, do ktorých popridávali fotografie podláh, recenzie, aktuálne ceny pohonných hmôt. Zistili si spotrebu rodinných automobilov na 100 kilometrov a vypočítali ich spotrebu pri doprave podlahy z obchodu domov.

Projekt vyšperkovali do detailov. Pre toto rada učím matematiku, lebo pripraví dieťa do života, naučí ho myslieť, byť finančne gramotný a efektívne narábať s financiami. Využívať kritické myslenie a porovnávať, nespoliehať sa len na údaje výrobcov, ale čítať aj recenzie, overiť si, čo je fakt a čo len reklamný trik. ■

Marcela PADYŠÁKOVÁ, ZŠ, Korňa

Učenie na diaľku III.

Tipy na aktivity na hodiny slovenčiny a literatúry či cudzích jazykov

➤ V poslednej časti série článkov o domácich aktivitách sa zameriam na dve aktivity použiteľné na hodinách literatúry alebo cudzích jazykov.

Jazykové okienko

Túto aktivitu používam na začiatku vyučovania už niekoľko rokov. Nie je povinná, žiaci si môžu vybrať, či ju chcú alebo nie. Často ale patrí k najobľúbenejším doplnkovým činnostiam, v ktorej vidia aj dlhodobý zmysel a prínos.

Jej cieľom je pravidelne a čo najefektívnejšie vytvoriť priestor na rozvoj vedomostí z pravopisu, spisovnej komunikácie a nepriamo aj zvyšovanie jazykovej kultúry žiakov.

Proces je nastavený automaticky, aby bol logisticky čo najjednoduchší vzhľadom na časovú dlhodobosť – žiaci sa striedajú podľa abecedy. Na začiatku vyučovania si vždy dvaja pripravujú a prezentujú päť jazykových „rébusov“ vo forme dvojíc: napr. téglik či kelímok, príloha v maili či v m-ile, ideme pešo alebo peši? Aby bola aktivita pritažlivejšia a stimulovala pozornosť, a tým aj učenie, spolužiaci si môžu pred označením správnej odpovede tipnúť riešenie. Aktívne pri tom myslia, a tým si aj lepšie fixujú informácie. Niekedy zisťujú, že sú správne obe možnosti, inokedy sa ťažko zmierujú s tým, že variant, ktorý používajú roky, je nespisovný a správna možnosť sa len ťažko akceptuje. Poskytuje to priestor pre diskusiu o jazyku a zistenie, že nie všetko, čo v živote robíme ako rutinu, je správne, hoci sme o tom presvedčení. Aby sa zvýšila reálna šanca, že si žiaci naozaj niečo zapamätajú do svojej budúcej jazykovej praxe, po nejakom čase píšeme na známku s nižšou váhou krátku „päťminútovku“ s desiatimi dvojicami, v ktorých sa označuje správna možnosť. „V hre“ sú vždy všetky riešené „jazykové rébusy“, čím sa učivo postupne viacnásobne zopakuje.

V domácom prostredí som aktivitu len mierne upravil – neprezentuje sa pred ostatnými, hoci aj to je možné, ak učiteľ učí online (stačilo by, aby žiak vybral pre ostatných len jeden, pre neho najzaujímavejší „rébus“). A počet dvojíc je v zadaní dvojnásobný. V prípade záujmu je možné, aby si žiaci pripravili pre ostatných krátky kvíz (napr. cez [Kahoot!](#)). My sme zatiaľ túto možnosť nevyužili.

V zadaní aktivity je dôležité žiakov upozorniť, aby čerpali z overených zdrojov, čo je v súčasnej dobe dôležitá zručnosť súvisiaca s kritickým myslením a podpora jej „automatizácie“ pri vyhľadávaní informácií je tiež vítaným bonusom. V súvislosti so slovenčinou študentom odporúčam dva najznámejšie zdroje. Prvým je [jazyková poradňa](#) Jazykového ústavu SAV v spolupráci s denníkom SME. Ďalším, notoricky známym, je archív dlhoročnej rannej rozhlasovej relácie [Slovenčina na slovíčko](#) s celebritou a známou tvárou slovenskej jazykovej kultúry, Sibylou Mislovičovou. Žiakom je jej meno niekedy známejšie než Jozef II'ko, ikona meteorologických predpovedí posledných dekád. Bonusom je, že si žiaci nemusí privstať a s napätím počúvať rádio, ale všetky nahrávky sú vo formáte mp3 na webe a dajú sa prehrať alebo aj stiahnuť. Takže, je to vhodná aktivita v časoch nosenia rúšky. (Či rúška?)

Prínos pre žiaka:

- rozvoj individuálnej slovnej zásoby, spisovnej komunikácie,
- zvyšovanie vlastnej jazykovej kultúry.

Prínos pre učiteľa:

- upevňovanie a rozširovanie spisovného vyjadrovania,
- databáza „jazykových rébusov“.

Čítanie na doma

Mnohí žiaci avizujú, že v súčasnosti majú vzhľadom na pozastavené školské a mimoškolské aktivity oveľa viac času. Mnohí to aktívne využívajú na sebarozvoj a viac cvičia, chodia do prírody alebo znovu-objavujú nové či zanedbané aktivity – varenie, maľovanie, programovanie či čítanie.

Keďže rozvoju a podpore čítania u žiakov sa venujem dlhodobejšie, zaradil som ho ako prioritu aj do zadaní na literatúru. Aby čítanie, naviac nariadené učiteľom, nevnímali žiaci ako zbytočný tlak. Miesto direktívneho nariadenia jedného spoločného textu som sa rozhodol transformovať aktivitu do možnosti vybrať si knihu individuálne a prezentovať ju ostatným formou tipu na kvalitné čítanie.

Žiaci si môžu vybrať autora a žáner, ktoré obľubujú. Nemusí to byť len beletria, ale aj odborná literatúra, keďže viacerí sa už na strednej škole viac sústreďujú na svoje budúce štúdium – objavila sa psychológia, matematika, motivačná literatúra a pod.

Výstup zadania okrem základných identifikačných údajov obsahuje názov knihy, autora, počet strán, zdroj na internete, ak je kniha dostupná (kníhkupectvo, databáza kníh

a pod.). Takisto je uvedené učivo, téma, s ktorou súvisí obsah, definované sú kľúčové slová a obsah zhrnutý stručne do 5 – 6 viet. Dôležitou súčasťou je vlastný názor žiaka, prečo knihu odporúča. Pokiaľ je dobre zvládnutý, zvyšuje sa šanca, že po knihe siahne aj niekto ďalší. Sám som si rozšíril zoznam kníh, ktoré by som rád v priebehu roka prečítal.

Prínos pre žiaka:

- priestor pre vlastný sebarozvoj,
- možnosť objaviť niečo nové, zaujímavé,
- aktívne čítanie a kritické myslenie: výber kľúčových pojmov,
- komunikačné zručnosti: stručné a pritom výstižné definovanie vlastného názoru.

Prínos pre učiteľa:

- nenásilný spôsob podpory čítania u žiakov,
- lepšie spoznanie žiakov a ich záujmov,
- nové tipy na kvalitné čítanie. ■

Jozef ŠUJAK,
Gymnázium, Považská Bystrica

RECENZIA

Galé a Ria prinášajú opäť umenie

Kniha *Ako umelci vidia svet* vyšla pomerne nedávno. Ak je vám jej názov akýsi povedomý, nemýlite sa. Zdá sa, že trojica autoriek Katarína Kosánová, Andrea Gregušová a ilustrátorka Nataša Štefunková si vychovávajú svojho malého čitateľa a v ňom nového milovníka umenia. Akéhosi malého objaviteľa umeleckých diel.

Pár rokov dozadu vyšla autorkám kniha *Ako maliari vidia svet*. Už tam predznamenal spôsob komunikácie s mladým čitateľom. Nejde len o predkladanie nových a nových zaujímavých faktov z oblasti výtvarného umenia, ale o krásnu interakciu medzi autorkami a ním. Dalo by sa dokonca povedať, že autorky vtiahnu do interakcie samotného známeho umelca i s jeho dielom.

„Maliari“ predstavili svetových umelcov a ich diela, „umelci“ nazerajú na slovenských výtvarníkov. Takto predstavujú autorky svoju novú knihu: „Kniha ponúka nielen obrazy na premýšľanie, ale aj texty a úlohy na poučenie a zábavu. Zistíš, čo všetko môže byť výtvarným umením, na aké svetoznáme obraz sa diela podobajú, a zoznámíš sa so zaujímavými výtvarnými technikami.“

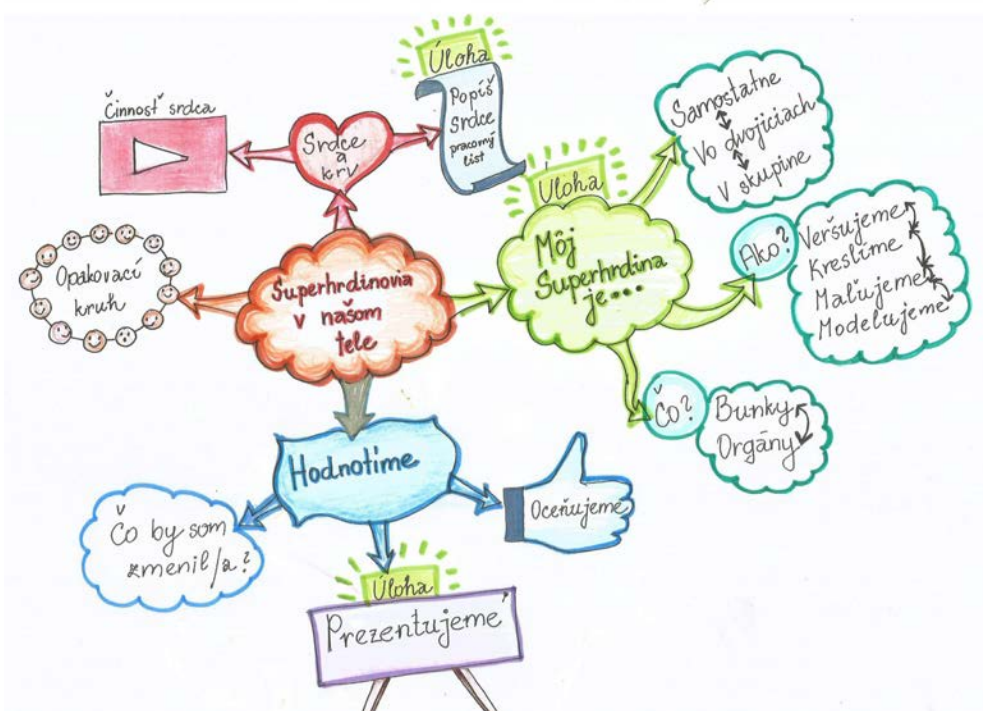
V tejto knihe je interakcia hrou. Sprevádzajú vás opäť dva ja malí kamaráti – chlapec Galé a dievčatko Ria. Pridal sa k nim tentoraz aj chameleón Leon. Milé dialógy, ktoré tieto postavičky spolu vedú, nám nenásilne predstavujú rôzne výtvarné techniky, usmerňujú nazeranie na umelecké dielo, upriamujú pozornosť na ukrytý detail alebo niečo, čo si na prvý pohľad nemusíte všimnúť.

Takto sa napríklad dozvieme o živom obraze, o tom, že citácia nie je len vecou literatúry, o nádherných ornamentoch na posledných československých bankovkách, o tom, ako deťom povedať, že boli i umelci, ktorí nemohli tvoriť v dobe, v ktorej žili a ako sa vynášali. Je tu také množstvo tvorivých

nápadov, vecí na zamyslenie pretkaných nenásilne novými poznatkami, že kniha by mohla pomôcť nielen ako inšpirácia pre rodičov, čo sa dá doma počas upršaných dní robiť. To by sme tejto knihe veľmi krivdili a jej poslanstvo veľmi zúžili. Táto kniha má ambíciu byť kamarátom, s ktorým sa dá skvele zahrať. Dieťa, ktoré rado tvorí, skúša, no má dostatok trpezlivosti a nadšenia prečítať si aj všetko, čím sa hra okolo umeleckého diela začína, je presne cieľovkou tejto knihy. No kniha ako inšpirácia určite výrazne pomôže aj učiteľom výtvarnej alebo i etickej výchovy. Tak želim radosť z čítania, objavovania a tvorenia! ■

Martina SONDEJ HOSŤOVECKÁ

Kresba: archív Zuzany Polánskej

Ako na blokové vyučovanie?

Blokové vyučovanie cez prepojenie biológie a výtvarnej výchovy a iných predmetov

Načo mi to bude? Túto otázku počul asi každý učiteľ. Ako na ňu odpovedať? Súčasné školstvo hľadá odpovede, napríklad aj využitím aktivizujúcich metód. Metód, pomocou ktorých sa získavanie informácií, poznatkov a zručností deje cez rôzne činnosti a aktivity žiakov. Pestrejšími a pútavejšími informáciami internet určite netromfujeme. No to, čo môžeme ponúknuť žiakom navyše, je zážitok, rôznorodá činnosť, radosť z toho, že sa im niečo podarilo. A keď je úsilie žiaka na vyučovaní ešte aj odmenené, žiaka už nezaujímá načo mu to bude. Pocit vlastného úspechu, hrdosť a viera vo svoje schopnosti, mu nenahradí žiadne zábavné video na internete.

Prepojenie biológie a výtvarnej výchovy

Učím už vyše dvadsať rokov a čoraz viac si uvedomujem, že v dnešnej dobe množstvo memorovania, výkladu učiteľa a prácneho opisovania poznámok z tabule žiakom nestačí. Prihlásila som sa preto do Komenského inštitútu s projektom S farbami a štetcami biola je pred nami. Biológia a výtvarná výchova sú predmety, ktoré vyučujem a poskytujú mi veľký priestor na prepájanie tém, na blokové vyučovanie, kde žiaci s novými pojmi a súvislosťami pracujú výtvarnou formou.

V pedagogickej praxi nie je blokové vyučovanie novinkou, niekedy sa tento typ vyučovania označoval ako ITV – integrované tematické vyučovanie. ITV alebo blokové vyučovanie je postavené na prepájaní učiva a naplňaní výkonových štandardov situáciami z reálneho života a činnosťou žiakov. Zväčša sa blok vytvorí z 2 – 3 alebo viacerých vyučovacích hodín, ktoré spája jedna téma. Týchto zaujímavých tém je v biológii veľa. Celé fungovanie a zobrazovanie ľudského te-

la sa dá krásne prepojiť s výtvarnou výchovou, čo v rámci svojho projektu aj robím. Spoločné témy o stavbe ľudského tela sa nájdu aj s anglickým jazykom a nemeckým jazykom. Sledovať, zaznamenávať a vyhodnocovať údaje o ľudskom tele, ako frekvencia dýchania v pokoji a po námahe, tep srdca alebo % živín v potrave, sú úlohy pre matematiku. Jednoduchý model pľúc, ktorý demonštruje fungovanie pľúcnych mechúrikov v podtlakovom prostredí, môžu žiaci vyrobiť na fyzike alebo technike. Aj vnímanie svetla ľudským okom je výborná téma na fyziku. Určite si každý učiteľ vie predstaviť, aká téma by sa v jeho aprobácii dala prepájať s iným predmetom. Aj keď som spočiatku nemala jasnú predstavu, ako sa blokové vyučovanie pripravuje, všetko som sa naučila vďaka mojej mentorky, ktorá takýmto spôsobom vyučuje v Základnej škole v Brehoch. Návšteva v jej škole mi veľmi pomohla. Nešla som naslepo alebo podľa metód ITV, ale zažila som reálne blokové vyučovanie v triede spolu so žiakmi. Platilo staré známe o stonásobnom počutí a jednom zažití.

Blokové vyučovanie si žiaci plánujú cez mapu mysle

Blokovky som spočiatku začala robiť vo svojej škole minimálne dvakrát v mesiaci. V 7. ročníku sme so žiakmi pracovali na témach: Encyklopédia fantastických stavovcov, Svet očami živočíchov, Zlož kostru človeka, Farebné trávenie, Dvojfarebné pľúca, Pop-artové orgány, Superhrdinovia v našom tele a iné. Už po niekoľkých blokovkách sa sami žiaci dožadovali toho, aby mohli mať blokovky častejšie, a tak z plánovaných dvoch blokoviek do mesiaca boli nakoniec štyri. Pri plánovaní a hodnotení som vychádzala z metód „líneho učiteľa“ Roberta Čapka, a tak sme prestali

Foto: archív Zuzany Polanskej

so skúšaním pred tabuľou a testami. Jediným kritériom na hodnotenie žiakov bolo splnenie zadaných povinných úloh v skupinách. Využila som na to metódu Jednotka alebo nič. Žiaci si postup pri plnení úloh sami naplánovali, pomáhala im pri tom Mapa mysle, ktorú som vždy pred hodinou pripravila. Mapa mysle je plán celej hodiny so všetkými aktivitami. Vychádza z teórie neohrozeného prostredia, kedy žiaci presne vedia, čo sa bude na hodine diať a necítia ohrozenie neznámeho. Spočiatku som ju robila sama a značila som do nej aj približnú dĺžku trvania jednotlivých aktivít. Neskôr, už

mapu mysle robili žiaci spolu so mnou, dopĺňali čas aj aktivity, o ktoré mali sami záujem (opakovací kruh, energizér, ocenenie...), zúčastňovali sa na plánovaní hodiny. Aj pri výbere úloh a aktivít mali väčšinou na výber a povinné výtvarné úlohy a zadania mohli robiť rôznymi výtvarnými technikami. Aktivita žiakov sa oproti klasickým hodinám neporovnateľne zvýšila, z pasívnych žiakov sa stali hovorcovia skupín, zároveň si navzájom pomáhali, starali sa o seba. Nikto nechcel byť za neúspech skupinky zodpovedný, ale túžil splniť aj bonusové úlohy. Takto žiaci počas blokoviek nevedomky zlepšovali svoje sociálne zručnosti, zvýšila sa ich zodpovednosť, ale čo oceňovali najviac: „*My sa už neučíme.*“

Blokové vyučovanie inšpirovalo aj mojich kolegov, počas mojich otvorených hodín. Viacerí skúšajú prepájať spoločnými témami rôzne vyučovacie predmety poväčšine na dvoj-hodinových blokoch.

Ako ďalšiu výzvu vnímam rozšírenie blokového vyučovania o iné predmety a realizáciu tzv. tematického dňa, kedy téma a úlohy budú spájať všetky predmety v jednom dni. Počas tohto roku som sa často učila aj metódou pokus a omyl. Vďaka inšpiratívnym workshopom v Komenského inštitúte som mohla získavať vedomosti, inšpirácie a zdieľať skúsenosti a príklady dobrej praxe so svojimi spolužiakmi. ■

Zuzana POLANSKÁ, ZŠ s MŠ, Podolíneč

CLIL na prírodovede a vlastivede

Aj v tomto školskom roku sa naši žiaci 3. ročníka učia obsah učiva neязыkových predmetov s využitím CLIL metódy. Pribudli im predmety prírodoveda a vlastiveda, v rámci ktorých sa v jednotlivých tematických celkoch nenásilnou formou stretávajú so zvukovou a písomnou podobou anglických slov, slovných spojení a viet, ktoré si osvojujú a dokážu použiť ako súčasť obsahu učiva.

O kolobehu vody

Na hodinách prírodovedy o kolobehu vody v prírode sme slovnú zásobu obohatili o slová: *lake, river, ocean, sea, cloud, rain, snow, evaporation, condensation, precipitation...*, ale aj slovné spojenia či vety: *water from the sea, lakes and rivers, clouds in the sky, water vapour. Water from the sea turns to vapour. Water falls from clouds in the sky.*

Žiaci vytvorili projekty s názvom *Water Cycle* s dopĺňajúcim textom v anglickom jazyku, ktorí prečítali, niektorí hovorili anglicky celé vety. Z internetového zdroja si vypočuli prezentáciu o kolobehu vody, tému doplnili pesničkou.

Žiaci prostredníctvom tematickej mapy vytvárali nové slová ku kľúčovému slovu voda – *river, lake, milk, ice, snow, cloud, bottle of water, summer*. Pokus zameraný na overenie plávajúceho či neplávajúceho predmetu komentovali slovami – *cork, paper, wooden stick, spoon, button, feather, leaf, stone, cotton ball* a anglickými spojeniami: *Coins fall into water. Cork and wood float in water*. Projekt *Which pictures show so-*

mething that sink or float? obsahoval obrázky a slová zaradené v dvoch skupinách podľa zisteného faktu.

Doprava a cestovanie

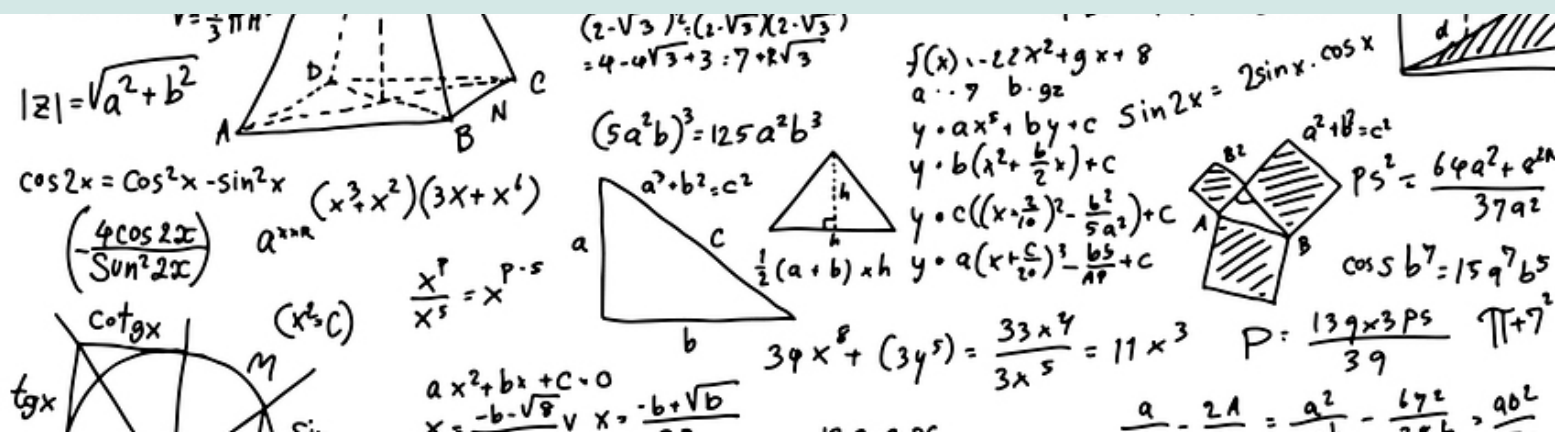
Na hodinách vlastivedy obsah učiva doplnili slovnými spojeniami v rámci tém: *Doprava v obci, Bezpečnosť na cestách, Orientácia podľa svetových strán.*

Žiaci tvorili tematickú mapu *Transport for pupils a Road safety* s dôrazom na správnu výslovnosť (*bicycle, car, aeroplane, boat*). V dvojiciach si vzájomne kladli otázky a odpovede: *How do you go to school? I go to school by car (by bus). I walk. Do you like to travel by bus? Why not? How often do you travel by bus?* Používali aj príkazy, ako *Don't run on roads! Stop! Get ready! Go!*

Zážitkovým spôsobom sa naučili určovať svetové strany podľa tieňa vo voľnom priestranstve. Osvojili si niektoré slovné spojenia a vety: *Stand outside in the morning and look up at the sky*. V pracovných listoch písomne doplnili chýbajúce názvy svetových strán, vrátane vedľajších svetových strán a ich skratiek. Dokázali určiť správnu svetovú stranu vzhľadom k danému objektu v načrtnutom nákrese krajiny. *The playground is west of the swimming pool.*

CLIL metódou sa mi darí u žiakov prirodzene prepojiť anglický jazyk s obsahom učiva. Žiaci necítia bariéru zmeny jazykovej komunikácie na hodinách, naopak, sú aktívnejší. ■

Jaroslava OŠTADÁLOVÁ, ZŠ, Korňa

Zážitková matematika s Geogebrou

V rámci Komenského inštitútu som tento rok realizovala projekt, ktorého hlavným cieľom bolo zvýšiť záujem o matematiku s využitím softvéru Geogebra.

Softvér Geogebra je podporným nástrojom nielen na výučbu geometrie a planimetrie, ale možno ju využiť i v téme Funkcie či Riešenie rovníc. Umožňuje vytvoriť dynamické grafické prezentácie matematických pojmov a súvislostí (applety), ktoré učiteľ môže použiť predovšetkým v takých partiách matematiky, kde je na porozumenie problematiky potrebné vytvoriť si správnu predstavu daného pojmu. Naviac applety vyvolávajú u žiaka isté emócie a zážitok s nimi spojený umocní schopnosť lepšie zapamätať si a pochopiť danú informáciu. V prípade využitia softvéru pri konštrukcii, ak na jednotlivé kroky konštrukcie použijeme vhodné nástroje a dodržíme správny postup, konštrukcia je presná. Odstráni sa problém nepresnosti rysovania na papier a vyučovací čas je tak efektívne využitý len na pochopenie samotnej podstaty konštrukcie.

Od začiatku školského roka využívam v triede kvarta pri vyučovaní matematiky softvér Geogebra v tematických okruhoch Osová a stredová súmernosť, Konštrukčné úlohy, Pytagorova veta, Lineárna funkcia, Grafické riešenie sústavy dvoch rovníc o dvoch neznámych a Objemy a povrchy telies.

Pred realizáciou som prihliadala na tieto skutočnosti:

1. Ak chce učiteľ pracovať s konkrétnym softvérom, jeho prvým krokom je naučiť sa so softvérom pracovať a pripraviť pre žiakov vhodné pracovné listy.
2. Ak má softvér podporovať žiaka v učení, rovnako je prvým krokom naučiť žiaka softvér používať.
3. Ak sa učí žiak používať Geogebrou na hodinách matematiky, chýbajú hodiny na vyučovanie matematiky, preto je vhodné softvér Geogebra predstaviť žiakom na hodinách informatiky hneď na začiatku školského roka.

Prax ukázala, že žiaci kvarty:

- S pomocou pracovných listov zvládli žiaci využitie základných funkcií softvéru Geogebra v priebehu dvoch vyučovacích hodín informatiky.
- Pri riešení konštrukčných úloh program Geogebra využívalo 78 % žiakov.

- Zobrazenie matematických modelov, pojmov či vzťahov pomocou dynamických appletov vytvorených v programe Geogebra veľmi alebo čiastočne pomohlo pochopiť danú tému 80 % žiakom.
- V záverečnom dotazníku (realizovanom v máji 2020) sa 75 % žiakov vyjadrilo, že pre ich ďalšie smerovanie v štúdiu je matematika dôležitá.
- Konceptiu vyučovania matematiky s Geogebrou by si v budúcnosti zvolilo 84,2 % žiakov.
- Žiaci žijú v dobe technológií, počítač im poskytuje spoľahlivé a pritažlivé prostredie pre učenie, ktoré sa im nevyhráza ani im neublízuje, naopak ich láka a priťahuje. Počítač je radcom a poskytuje okamžitú spätnú väzbu. Aj v tomto období, kedy žiakov vyučujeme na diaľku, nastala príležitosť využiť počítač a vhodný softvér tak, aby sme žiakov inšpirovali, zaujali a zatriktívili vyučovanie matematiky.

V ukážke je práca žiaka, ktorý nemá veľký záujem o matematiku, no práve príležitosť vytvoriť applet Pytagorova špirála ho zaujala a vytvoril takého dielo. Každý pohľad ponúka niečo iné – číslo, hurikán, fraktál, tanec, kvet, schodište, ulita, rekurzia. Vidíme tu matematiku, prírodu, umenie, informatiku. Ukázal svoj talent a záujem o počítačovú grafiku, rozhodol sa pokračovať v štúdiu na strednej škole so zameraním na grafiku.

[Projekty žiakov](#) si môžete pozrieť aj online. ■

Karin MACHÁČOVÁ, Gymnázium V. Mihálíka, Sereď

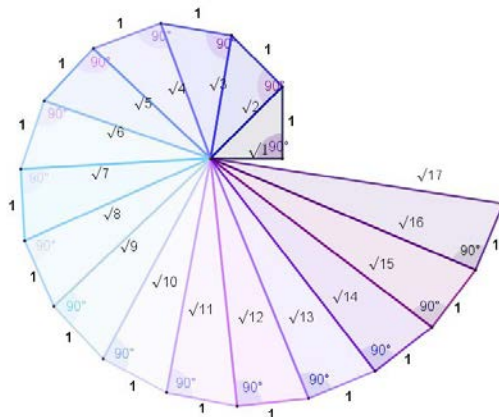

Foto: archív Karin Macháčovej

Čerpanie dovolenky v období pandémie

§§ *Môže zamestnávateľ z dôvodu obavy z ohrozenia verejného zdravia (obavy zo šírenia koronavírusu) určiť zamestnancovi čerpanie dovolenky v trvaní minimálne 14 dní nadväzujúcej na jeho 14 dňovú dovolenku strávenú v zahraničí? Je povinný uvedenú rozhodnutie prerokovať so zástupcami zamestnancov?*

Z ustanovení § 111 až § 115 Zákonníka práce vyplýva, že dovolenkou zamestnanca v celom jej rozsahu disponuje zamestnávateľ. To znamená, že zamestnávateľ plánuje a určuje celú výmeru dovolenky zamestnanca pri rešpektovaní pravidiel uvedených v citovaných ustanoveniach. Nástup dovolenky musí zamestnancovi oznámiť aspoň 14 dní vopred, pokiaľ sa s ním nedohodne inak.

V prípade nariadeného karanténneho opatrenia (karantény) zamestnancovi mu môže byť na dobu karantény určená dovolenka len s jeho súhlasom (§ 112 ods. 2 posledná veta Zákonníka práce), keďže doba karantény sa v súlade s § 140 ods. 1 Zákonníka práce považuje za dôležitú osobnú prekážku v práci na strane zamestnanca, za ktorú inak (t. j. v prípade nečerpania dovolenky) patrí zamestnancovi v zmysle zákona č. 462/2003 Z. z. za prvých 10 dní náhrada príjmu

od zamestnávateľa a od jedenásteho dňa nemocenské podľa zákona č. 461/2003 Z. z. Dobu karantény môže zamestnávateľ po dohode so zamestnancom riešiť okrem čerpania dovolenky alebo poskytovania hmotného zabezpečenia podľa citovaných zákonov aj napríklad prácou na doma, prípadne náhradným voľnom.

Prekážky v práci na strane zamestnávateľa

§§ *Aké povinnosti má zamestnávateľ voči zamestnancom, ktorí z dôvodu realizácie opatrení zameraných na obmedzenie šírenia koronavírusu dočasne po dohode so zamestnávateľom vykonávajú prácu doma? V prípade, ak zamestnávateľ z vyššie uvedeného dôvodu skráti zamestnancom vykonávajúci prácu na svojom pracovisku pracovný čas, ide o prekážku v práci na jeho strane podľa § 142 ods. 3 Zákonníka práce?*

Ak zamestnávateľ z dôvodu realizácie opatrení zameraných na zníženie rizika šírenia koronavírusu nemá možnosť prideľovať zamestnancom prácu podľa pracovnej zmluvy, a to vôbec alebo len sčasti, vzniká na jeho strane tzv. iná prekážka v práci, s ktorou

ustanovenie § 142 ods. 3 Zákonníka práce spája jeho povinnosť poskytnúť zamestnancom počas celej doby trvania prekážky náhradu mzdy vo výške ich priemerného zárobku. Pri splnení podmienok uvedených v ods. 4 citovaného ustanovenia (t. j. vymedzenie vážnych prevádzkových dôvodov v dohode so zástupcami zamestnancov, pre ktoré zamestnávateľ nemôže zamestnancom prideľovať prácu) je možné uvedenú náhradu mzdy znížiť až na 60 % priemerného zárobku zamestnanca.

Na výkon práce doma dohodnutý so zamestnancom písomne v samostatnej dohode alebo v pracovnej zmluve, prípadne ústne alebo konkludentne, ktorý je vyvolaný mimoriadnymi okolnosťami (napr. potrebou realizácie preventívnych opatrení na zamedzenie šírenia koronavírusu), sa nevzťahuje osobitná úprava v § 52 ods. 1 až 4 Zákonníka práce týkajúca sa výkonu domáckej práce a telepráce. To znamená, že na zamestnancov vykonávajúcich dočasne prácu doma sa vzťahujú všetky ustanovenia Zákonníka práce rovnako, ako aj na zamestnancov vykonávajúcich prácu na svojom pracovisku. Podrobné pravidlá jej výkonu by mal zamestnávateľ upraviť vo vnútornom predpise. ■

Obsah tejto rubriky vzniká v spolupráci s firmou **Poradca podnikateľa** a portálom www.vssr.sk.

Vydavateľský & vzdelávací dom

PP® Poradca podnikateľa

Banská univerzita

Slovensko má bohatú banskú históriu, preto je škoda, že sa školské kurikulum baníctvu takmer vôbec nevenuje. Ak by ste chceli žiakom sprostredkovať poznatky o baníctve a témach, ktoré s ním súvisia, je tu pre vás stránka [Banská univerzita](#), ktorú pripravil odborný tím z Katedry geografie a geológie na Univerzite Mateja Bela. Projekt má podobu interaktívneho zápisníka pre deti, ktorý je rozdelený do piatich tematických kategórií – Geológia a stavba našej Zeme, Mineralógia na Slovensku, História baníctva na Slovensku, Technológia tradičného baníctva a Banícka kultúra a etnografia. Úlohami sú deti sprevádzané postavkami Kladivko a Slečna Kahancová. Obsah je veku primeraný a podaný pútavou formou, ktorá zaujme aj súčasné deti. Téma baníctva je medzipredmetová, a preto môžete zápisník využiť počas tematicky zameraného týždňa, v ktorom začleníte baníctvo do viacerých vyučovacích predmetov.

Pod Rozsutcom

Ako v žiakoch budovať vzťah k miestnej krajine, jej tradičnej kultúre, architektúre a urbanizmu, ukazuje krásne spracovaný pracovný zošit *Iniciatívy za krajšie dediny pod Rozsutcom*, ktorý nájdete voľne na stiahnutie na stránke [podrozsut.com](#). Zošit obsahuje množstvo rozmanitých úloh, ktoré žiakov oboznamujú so súčasnosťou aj minulosťou krajiny. Unikátnosťou príručky je fakt, že sa venuje aj často zabudnutým témam, ako sú neželané premeny krajinného rázu (vizuálny smog, obraz dediny, ničenie historickej hodnoty stavieb). Nemusíte žiť pod Rozsutcom, aby vás príručka zaujala, úlohy vám môžu byť inšpiráciou pri tvorbe vlastných úloh pre váš región. Na stránke nájdete aj fotografickú knihu *Dedinami a komiks Johny Šík a poklad pod Rozsutcom*.

Nedatováno

Umenie je fascinujúce, aj preto si zaslúži, aby sa s ním žiaci zoznamovali zaujímavo, hravo a moderne. Pomôcť vám k tomu môže projekt *Nedatováno*, ktorý vznikol v spolupráci Pedagogickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci s viacerými galériami. Všetky pracovné listy sú na stránke voľne na stiahnutie a sú rozdelené do troch hlavných kategórií – Vo svete obrazov, Tvoríme doma a Tvoríme počas sviatkov. Najviac ma zaujali praktické aktivity na interpretáciu umeleckých diel a tie, ktoré sú venované aktuálnemu dňu, čo je

pre žiakov veľmi atraktívne a motivujúce. Okrem nich ponúka stránka aj ďalšie tipy na hry a aktivity, ktoré sú využiteľné dokonca aj v občianskej náuke. Celý obsah je skvelý nielen z didaktického, ale aj grafického hľadiska. Takto nejako si predstavujem výučbové materiály pre učiteľov a žiakov od štátnych organizácií či univerzít. Opäť sa ukazuje, že Česi sú ďaleko pred nami.

Digigram

Rozvoj digitálnej gramotnosti patrí k dôležitým cieľom vzdelávania v 21. storočí. V ideálnom prípade je využívanie digitálnych technológií včlenené priamo do vyučovacích predmetov a nie je samoučelné. Množstvo zaujímavých metódik pre rôzne predmety bolo na Slovensku vytvorených v rámci národného projektu *IT akadémia*. V Česku je podobne zameraný projekt *Podpora rozvoje digitálnej gramotnosti*, do ktorého je zapojených deväť pedagogických fakúlt a učiteľia z praxe. Doterajšie výstupy z projektu sú dostupné v [tomto zozname](#). Nevidel som zďaleka všetky, ale metodiky pre geografiu sú na špičkovej úrovni. Až ma mrzí, že nie som ich autorom. Pozrite si navrhované scenáre pre vaše predmety a v novom školskom roku ich určite vyskúšajte. Žiaci budú isto nadšení.

Cez leto na Slovensku?

Na dovolenku pri mori môžeme toto leto asi zabudnúť. Nevýhoda môže byť výhodou. Berte to ako príležitosť lepšie spoznať Slovensko. A to aj miesta, ktoré ostávajú pre väčšinu turistov skryté. Nájdite stovky až tisíce zaujímavých lokalít, ktoré stoja za návštevu, pomocou turistických stránok s interaktívnymi mapovými sprievodcami. Výborným pomocníkom pri plánovaní výletov do blízkeho i vzdialenejšieho okolia sú stránky ako [slovenskycestovatel.sk](#) alebo [vypadni.sk](#). Ak navštívite Banskú Štiavicu a jej okolie, určite oceníte detailnú interaktívnu mapu na [regionsitno.sk](#). Za pozornosť stoja aj stránky jednotlivých Oblastných organizácií cestovného ruchu – napríklad [Hont](#) alebo [Novohrad a Podpol'anie](#). ■

Peter FARÁRIK

To najkrajšie, čo Slovensko ponúka

Tipy na výlety po Slovensku, ktoré určite využijete počas tohto leta. Tipy, kam vziať cudzincov, ktorí chcú spoznať našu krajinu.

Barbora BABICOVÁ

Keď sa na Slovensko prísť hovorí môj španielsky priateľ a neskôr ho prišla navštíviť sestra s partnerom, premýšľala som, čo im z našej krajiny ukázať. A nebolo to ľahké rozhodovanie – krásnych miest je totiž u nás veľmi veľa. Ponúkam vám preto tipy na miesta, ktorými boli moji návštevníci očarení.

Západné Slovensko – hrady a mestá, ktoré dýchajú históriou

Bratislava, naše hlavné mesto, je väčšinou povinnou jazdou pre všetkých turistov a mnohým sa v ňom páči. Často však zo Slovenska nič iné neuvidia a to je škoda. Ja som svoju návštevu vzala do Trenčína a Nitry. Výborným tipom je však aj hrad Červený Kameň.

Trenčín je samo o sebe veľmi pekným a príjemným mestom. Zrekonštruované námestie a štýlové podniky ponúkajú príjemnú prechádzku. My sme sa zastavili v kaviarni [Sládkovič](#), kde sme si dali raňajky. Prostredie tejto kaviarne je veľmi inšpiratívne, personál milý a limonády a koláče výborné. Môžete tu ochutnať aj typické slovenské výrobky v podobe klobásy, domácej nátierky, syra či korbáčikov. Zároveň môžete cudzincom povedať niečo o slovenskej poézii, vzniku spisovnej slovenčiny a histórii z obdobia štúrovcov. Moji návštevníci boli nadšení. V neďalekej synagóge práve prebiehala výstava obrazov – keďže som mala so sebou umelcov, návštevu tohto miesta ocenili asi viac než výstup na Trenčiansky hrad a jeho prehliadku. Tá však tiež stála za to! Na hradby sme sa dostali dreveným farským schodiskom z roku 1568. Tie nás zaviedli aj k miestnej fare, odkiaľ je krásny výhľad. Ešte kúsok stúpania a ste na hrade – odporúčam absolvovať veľký okruh za 5,10 eur spolu s výstupom do Matúšovej veže. Cestou späť sa môžete zastaviť v Katovom dome. Ide o jedinečnú stavbu, ktorá bola údajne mestským väzením a domom mestského kata. Aj v tejto časti mesta sa nachádzajú milé kaviarne. A ako je to s rímskym nápisom na trenčianskej skale? Rímsky nápis z roku 179, ktorý je vytesaný do hradného brala, je jednou z mála rímskych písomných zmienok dokazujúcich pobyt Rimanov v strednej Európe. Môžete ho vidieť z terasy hotela Elizabeth (voľakedy hotel Tatran).

Druhým mestom západného Slovenska, ktoré sme navštívili

boli Nitra. Nitriansky hrad s katedrálou je zaujímavou miestom na prechádzku, ktorú môžete začať pri Župnom dome. Cestou natrafíte aj na Františkánsky kláštor s kostolom, Biskupský palác či Kluchov palác, ktorého podopiera socha Atlanta alebo Corgoňa. Z hradného komplexu je krásny výhľad, nájdete tu aj sochy Cyrila a Metoda.

Hoci nepatrím k prírodným typom, chcela sa mojim návštevníkom ukázať aj slovenskú prírodu a tradície. Preto sme sa vybrali do Čičmian. Okolitá príroda naozaj vyráža dych. Dedinka je to malebná, domčeky majú jedinečnú architektúru. Musím sa však skonštatovať, že všetko tu na mňa pôsobilo ošumelým dojmom. Nepodarilo sa nám ani nazrieť do domčekov, ktoré sú verejnosti prístupné a je v nich múzeum. Prišli sme neskoro a ako pani sprievodkyňa skonštatovala: „Nie všetko, čo je na internete, je pravda.“ V tomto prípade to platí aj otváracích hodinách. Verím, že súčasné obdobie nám umožní dostať slovenský turizmus o pár priečok vyššie, aby som sa pri vysvetľovaní mojim návštevníkom, prečo nemôžeme ísť dnu, nemusela hanbiť.

Stredné Slovensko – môj rodný kraj

Pochádzam zo stredného Slovenska, bolo preto jasné, že svoju návštevu vezmem aj do tejto časti, konkrétne do môjho rodného mestečka – Modrého Kameňa. Ide o druhé najmenšie mesto Slovenska, ktoré ukrýva zrúcaniny hradu, na ktorých bol postavený barokový kaštieľ. V súčasnosti sa v ňom nachádza jedinečné [Múzeum bábkarských kultúr a hračiek](#). Nie je určené len deťom, jeho prehliadku si užijú aj dospelí. Ak máte radi výhľady a prechádzky v prírode, môžete vybehnúť aj na miestnu kalváriu. Ďalší zaujímavý kaštieľ sa nachádza v neďalekej Dolnej Strehovej. Ide o dom významného spisovateľa Imre Madácha, v obci sa zároveň nachádza výborný wellness a kúpalisko [Aquatermal](#). Za krátku zastávku stojí aj zrekonštruovaná synagóga v Lučenci, ktorá často hostí zaujímavé výstavy či pôsobivé mestské múzeum. Aj [zámok Víglaš](#) je blízko, môžete sa tu zastaviť na obed z diviny a zároveň si pozrieť priestory tohto zámockého komplexu. V Haliči je zase kaštieľ prerobený na luxusný hotel. Nepatrím k fanúšikom takýchto atrakcií, ale jednu kávu tu absolvovať môžete.

Povinnými jazdami stredného Slovenska sú banské mestá.

Áno, Kremnica a Banská Štiavnica sú srdcovkami aj mojich španielskych príbuzných a verím, že ich netreba špeciálne predstavovať. Rovnako ich očarilo aj moje študentské mesto – Banská Bystrica. Ponúka nielen krásne námestie, ale aj zaujímavú expozíciu v Múzeu SNP a príjemné podniky. Rovnako Bojnický zámok označili moji návštevníci za najkrajší, aký na Slovensku máme. Tiež sa v ňom však musia zlepšiť služby, lebo práve odtiaľto máme najhorší zážitok. Keď sa však na to vopred pripravíte, prekvapí vás krása tejto jedinečnej stavby, ktoré pokojne môže konkurovať zámkom, ktoré často označujú ako predlohu Walta Disneyho.

Východné Slovensko – to najkrajšie, čo doma máme

V tejto časti Slovensko som naplánovala roadtrip cez Levoču, Spišský hrad a Spišské Podhradie do Košíc. Všetky miesta stoja za poriadnu zastávku. Najväčšou hviezdou sa však stal Bardejov a Bardejovské kúpele. Bardejov naozaj nádherné mesto s dokonalým Radničným námestím a kostolom sv. Egídia, do ktorého veže musíte jednoducho vyšliapať, pretože ten výhľad stojí za to. V Mestskej radnici zase sídli zaujímavé Šarišské múzeum. Netreba tiež vynechať prechádzku ulicou Na hradbách – ide o ulicu, ktorá dýcha históriou a nájdete na nej hneď niekoľko báš z mestského opevnenia, ktoré je zapísané v UNESCO.

Z Bardejova je to už len kúsok do Bardejovských kúpeľov, ktoré majú dlhú tradíciu už z čias vlády Belu IV. v 13. storočí. Kúpele navštevovali aj také známe historické osobnosti, ako Mária Lujza, manželka cisára Napoleona, ruský cár Alexander I., cisárovná Alžbeta, manželka Františka Jozefa I., známa

ako Sissi a mnoho významných šľachticov. Okrem komplexu budov, z ktorých mnohé majú zaujímavú architektúru, tu nájdete aj skanzen alebo [Múzeum ľudovej architektúry](#) plné tradičných drevených stavieb a dva drevené kostolíky. V jednom z nich pri našej návšteve prebiehala omša, ktorá miestu dodala čarovnú atmosféru.

Len 6 kilometrov od Bardejova sa zase nachádza zrúcanina hradu Zborov.

Košice sú druhé najväčšie mesto Slovenska a pre mnoho turistov sú ešte zaujímavejšie než Bratislava. Jednoznačne ide o jedno z najkrajších miest Slovenska. Hlavné námestie a Dóm sv. Alžbety sú asi najväčším lákadlom. Určite treba vyjsť aj do veže tejto katedrály a pozrieť si mesto z výšky. Aj Východoslovenské múzeum ma veľmi príjemne prekvapilo. Okrem toho Košice ukrývajú mnoho výborných reštaurácií, kaviarní a pubov. Medzi moje obľúbené patrí [Republika východu](#), ktorá má celé menu i web napísané vo východniarčine, takže sa nielen výborne najete, ale aj zabavíte. Druhým podnikom, ktorý pravidelne pri návšteve Košíc navštevujeme je slovensko-poľská reštaurácia [Med a malina](#). Krásny interiér a výborné jedlo. No a trojicu favoritom uzatvára americké bistro [Hailey's](#), ktoré mi pripomína dovolenku v Amerike, kde som sa zamilovala do amerických raňajok a mliečnych kokteíl. Prenesie vás do éry 50. rokov.

Slovensko ukrýva mnoho jedinečných miest – viac som však španielskej návšteve ukázať nestihla. Dokonca sa nám už do rozvrhu nedostali ani Tatry či Slovenský raj. Verím však, že nás ešte čaká ďalší výlet a spoznávanie Slovenska. Pokojne mi posuňte tipy na miesta, ktoré by sme mali navštíviť. Na zozname máme určite Oravský hrad či hrad v Starej Ľubovni, ako aj Vlkolínec. ■

Keneth G. Johnson: „Vzdelávanie sa je postupnou cestou...“ Dokončenie výroku nájdete v tajničke.

akov, bizam, lora	nevbi	1	skladaj do záhybov	všetko, po angl.		stat- siemens (skr.)	pod- nebie	kartová hra	osobné zámeno		emeritný (skr.)	drgnutá, pos- trčená	3	zása- ditosť
líščí brloh					výplň okna					značka bicyklov				
staro- rímsky úradník					elefant čistidlo na okná					mohol, po česky stlač				
vpilo						kosatec chválo- spev					hlupák, mumák role (nár.)			
Slovan				bez- vedomie previ- nenie					načím, žiada sa tíško riekla					
abvolt (zn.)			súbor poznatkov matka					šetril, šanoval šitím pripevnil						
pôda							neosla- vuje 2							
	pora- nenie hlučne chodia					natiehne natoč						film. mimo- zemšťan optické umenie		
námet					nekráčali sadzba, poplatok						žrde na vozoch kožušina z ondatry			
sestrička zo seriálu J. Dietla				roztavujú hroby (bás.)						bytový podnik nádoba na pitie			4	obil latami
Antonov (zn.)			autor Bolera vojenská jednotka						klavír do tejto chvilky					
oxidačné čínidlo H ₂ O ₂								dohladol strašidlo (det.)						
patriaca strykovi						urobia bohatším pražské vydavateľ.								
	hlbko- tlač	osobné zámeno rybie vajíčko			oviniem malá os							starší (skr.) farbivo		
Liana (dom.)				uber možno, hádám							m. meno (5. 12.) dejstvo			
emisná kontrola (skr.)			prísediaci na súde hliník (zn.)							balkán. obj. miera tu máš!				
pukot								prieskum verejnej mienky						
oby- vatelia Talianska								prekryl náterom						

Prípravil: Slovenský zväz hádankárov a križovkárov, www.szhk.sk

Autor: F. Cvenegros

Tajnička z čísla DŠ 11-17/18:

Vzdelanie nám pomáha zarábať viac, žiaľ, práve učitelia nie sú toho dôkazom. (E. C. McKanzie)

Online prázdniny

Kedysi boli učitelia normálni a teraz sú online. Kedysi sa učiteľ mohol aj vypnúť, no v dnešných časoch prakticky nemá šancu uniknúť a internetové pripojenie si ho nájde všade. Ťažko sa tá zmena popisuje, no následky na organizme učiteľa sú zrejme nezvratné. Austrálski výskumníci dokonca tvrdia, že prejavy sú aj fyzického charakteru. Online učiteľ je svetloplachý a zazrieť naživo ho je veľká vzácnosť. Pribudol tu aj ďalší faktor, ktorým je časový stres. Koľkým učiteľom sa už stalo, že varili obed súčasne s online učením a oba procesy dopadli s neuspokojivým výsledkom. Paranoidní učitelia už šíria internetom poplašnú správu o školských inšpektoroch, ktorý sa takto pripájajú na online hodiny, prípadne sledujú záznamy takýchto hodín a potom ich proti online učiteľovi použijú. Takíto učitelia si vyčerpaní robia hlboko do noci prípravu na hodinu a aj v noci stále učia a vylepšujú svoju hodinu, lebo inšpektor zajtra už určite príde.

Poniekoré deti dokonca tvrdia, že učitelia už vlastne vyhyli a učí už len akýsi druh umelej inteligencie, ktorý pravidelne odosiela úlohy. Sú to mamuty novodobých dejín. Prekvapivo si to isté myslia o žiakoch aj poniektorí učitelia. Nejednen učiteľ si už isto položil otázku – takáto perfektne vypracovaná úloha nemôže byť od môjho žiaka.

Obe strany preto so záujmom navštevujú online hodiny, pretože sú zvedavé. Žiak po vzhliadnutí učiteľa mamuta okamžite stráca záujem. Ešte nevymrel, ešte treba chvíľu počkať,

no na ďalšej hodine to už bude ako v múzeu a bude tam len tabuľka so základnými údajmi o vyhynutom učiteľovi, prípadne fotografia. Vypchatý učiteľ hádam v múzeu nebude. Keď je učiteľ stále živší ako Lenin, nastáva pre žiaka závažný problém, ako sa nenápadne vytrátiť z hodiny. Všetci zástancovia rozvíjania detskej kreativity sa potešia, dieťa sa úplne samostatne snaží vyriešiť divergentnú úlohu. Najjednoduchšie riešenie je technického charakteru. „Mám veľmi zlé internetové pripojenie,“ zahľási žiak na začiatku a vy v tejto chvíli viete, že je to verzia žiaka, ktorý je na poslednej hodine oblečený vo vetrovke s taškou na chrbte a zasnene sa díva

na dvere a strieda to pohľadom na hodinky. Pri klasickej hodine takýto žiak odísť nemôže, pri online žiakovi je len otázka času, kedy vám vypadne jeho obraz. To je prechodná fáza, ešte vám zahľási, že vás síce slabšie počuje, no ešte to pripojenie zvláda. Keď položíte nejakú náročnú otázku, od-

razu mu vypadne aj zvuk. V tejto chvíli si začínam predstavovať, čo tak asi robí. Stojí práve pred otvorenou chladničkou a tuho premýšľa nad položenou otázkou? Vrátil sa späť do postele, lebo desať hodín ráno je v jeho časopriestore hlboká noc?

Ďalšou kategóriou sú úprimní žiaci. Rozprávajú pološeptom, opatrne sa okolo seba obzerajú, sú práve na brigáde, no ste ich obľúbený učiteľ, tak vás aspoň pozdravia a na pár minút sa zapoja. Majú hrozného šéfa, asi ako... vtedy zvyknú spo-

Niet frustrovanejšieho učiteľa, ako keď sa rozpráva sám so sebou a žiaci si odmietajú zapnúť obraz.

menúť niekoho z učiteľského zboru, koho nemáte radi. Je to zvláštne, no v tej chvíli aj vy začnete rozprávať šeptom a strach sa preniesie aj na vás. Odrazu pocítite potrebu zakašľať. V tejto dobe je to spoločensky neakceptovateľná vec. Väčšina ľudí v tejto chvíli na vás pozrie ako na koncoročný test z matematiky. Nechcete však žiaka pripraviť o prácu, počas ktorej tajne navštevuje hodinu, z tohto dôvodu stlmíte zvuk a odkašlete si. Nič na tom nezmení ani fakt, že Michalík na vašich hodinách pozor nedával ani v normálnych časoch. Vaša učiteľská ostrážitosť však zvlácnela ako po letných prázdninách, po ktorých sú všetci žiaci dobrí a vy ste sa rozhodli, že tento rok im budete naozaj dôverovať a oni vás za to odmenia. Michalíkovi nakoniec napíšete, aby šiel pracovať, lebo to psychicky nezvládnete ani vy.

Najhoršie hodiny sú však iného typu. Pamätáte si situáciu, keď sa vám na 1. apríla skryla trieda a vy ste sa tvárili, ako ste nad vecou, blúdili ste s úsmevom po škole, no v duchu ich preklínali? Teraz sa vám takto stratí trieda aj bez 1. apríla a bermudského trojuholníka. Niet frustrovanejšieho učiteľa, ako keď sa rozpráva sám so sebou a žiaci si odmietajú zapnúť obraz. Učiteľ vlastne zažíva spätnú väzbu, o ktorej všetci s chuťou rozprávajú, no keď ste so sebou odrazu len tak sám, zistíte, že si s tým druhým človekom až tak veľmi nerozumiete.

Presviedčate triedu, aby si zapla obraz, no ona sa bráni. „Nie sme ešte namaľované,“ zahľasia vám žiačky o pol dvanástej. Ako online učiteľ vtedy strácate pevnú školskú pôdu pod nohami. Čo v tejto chvíli máte vlastne robiť? Oháňať sa školským poriadkom? Čo si ten o nenamaľovanej žiačke na on-

line hodine vlastne myslí? Ak sa chcela namaľovať, mohla tak predsa spraviť. Stupňujete teda svoju výzvu a zároveň máte pocit, ako keby ste sa rozhodli vstúpiť násilím žiačke do domácnosti. Neprekračujete aj vy nejakú hranicu? Odrazu naskočí obraz. Je však robený proti svetlu, takže na ňom aj tak nič nevidíte. Opäť sa prejavila kreativita žiaka. Úloha je splnená, no vy ste stále nespokojný. Zvyšujete teda hlas ako v klasickej triede, staré dobré časy zaberú, obraz sa vyjasňuje. Konečne vidíte. Nie, stále ešte nevidíte, v zábere máte pol hlavy, ani tú nie, sú to len vlasy. Selfie generácia veľmi dobre vie, čo práve robí. Vaša rozzúrenosť je už úplne rovnaká ako na klasickej hodine. Dôrazne žiadate o normálny obraz. A vtedy vám žiaci zahľasia, že online hodina sa práve skončila.

Odrazu ste radi za žiakov, ktorí sa vám prihlásia rovno z postele a poležiačky, nemusíte s nimi bojovať, viete, na čom ste, na nič prekvapivé od nich prísť nemôže. Síce občas niečo prežívajú, no keď ich rodičom neprekáža, že jedia v posteli, nebudete sa rozčuľovať ani vy. Občas sa v obraze objaví babka, ktorá prinesie ďalšiu zásobu jedla a vami vtedy zmieťa závisť, lebo vám do postele jedlo už dávno nikto nenosiť a na učenie v posteli si ani netrufnete pomyslieť.

A čas pomaly plynie, prázdniny sú čoraz bližšie, občas vami zatrasie prekvapivá myšlienka, že aj prázdniny budú len online, no vytesníte ju z hlavy. Prázdniny sú istota, na tie sa tešíte stále rovnako. A konečne už nebude musieť byť online! ■

Marián KIČINKO

ODPOVEDE PRE ŠPEKULANTOV

Otázky nájdete na strane 18.

392 Dve rôzne vody

K uvedenému javu dochádza napríklad v Aljašskom zálive. Fotografia bola urobená neďaleko miesta, kde sa jedna z Aljašských riek vlieva do severného Tichého oceánu. Riečna a oceánska voda sa od seba líšia teplotou, salinitou (obsahom rozpustených solí a minerálov) a hustotou. Tieto rozdiely spôsobujú, že obe kvapaliny majú rozdielne fyzikálne vlastnosti a nepremiešavajú sa. V skutočnosti k ich zmiešaniu nakoniec dochádza, trvá to však dlhšie, takže je možné pozorovať úkazy ako ten na fotografii.

393 Ako priviazať kozu?

Elipsa: Do zeme zatlačíme dva kolíky a medzi ne natiahneme špagát dlhší, ako je ich vzdialenosť. Na špagát navlečíme krúžok, ktorý sa bude môcť po celej dĺžke špagátu medzi kolíkmi voľne pohybovať. Tento krúžok pripevníme koze na obojok, ktorý má upevnený okolo krku. Pre najvzdialenejšie body, kam sa koza bude môcť dostať, bude platiť, že súčet jej vzdialeností od oboch kolíkov bude rovnaký (bude sa rovnáť dĺžke špagátu). Z geometrie vieme, že množinou všetkých bodov, ktoré majú konštantný súčet vzdialeností od dvoch bodov v rovine, je elipsa. A koza sa, samozrejme,

dostane aj do bodov ležiacich vnútri elipsy.

Štvorec: Do zeme zatlačíme štyri kolíky A, B, C, D tak, aby tvorili vrcholy štvorca. Medzi kolíky A a B natiahneme špagát a dobre ho napneme. Navlečíme naň krúžok K1, ktorý sa bude môcť voľne pohybovať po celej dĺžke špagátu. To isté urobíme aj s kolíkmi C a D a na napnutý špagát medzi nimi navlečíme krúžok K2. Nakoniec umiestnime krúžky K1 a K2 do stredov špagátov (teda do stredov spojnic AB a CD) a spojíme ich napnutým špagátom (teda dĺžka špagátu sa bude rovnáť dĺžke strany štvorca). Na tento tretí špagát tiež navlečíme voľne sa pohybujúci krúžok K3. A tento krúžok pripevníme koze na obojok, ktorý má upevnený okolo krku.

Takto priviazaná koza sa vie dostať do každého bodu na spojnici krúžkov K1 a K2. Tou je vždy úsečka rovnobežná so stranami štvorca. A keď sa budú krúžky K1 a K2 pohybovať po úsečkách AB a CD, vyplnia spojnice K1 a K2 celý štvorec ABCD.

Niet piesne bez konca.

ČESKÉ PRÍSLOVIE

Na konci života sa zbiera ovocie
dobrých skutkov.

GIOVANNI BOSCO

Príbeh so šťastným koncom býva
v rozprávkach.

ERNEST HEMINGWAY

Čím viac sa blížime ku koncu,
tým viac by sme mali zabráť.

TOMÁŠ ROJ

Ak malo tvoje dielo dobrý začiatok,
koniec iste nebude menej šťastný.

SOFOKLÉS

Koniec dobrý, všetko dobré.

LATINSKÉ PRÍSLOVIE

Dokonalosť je úžasná vec, ale má
jednu chybu. Veští koniec.

NEZNÁMY AUTOR

Nikto sa nemôže vrátiť a vytvoriť
nový začiatok, no každý môže za-
čať dnes a vytvoriť nový koniec.

MARIA ROBINSON

Najväčším šťastím je to, ak sa na
konci roka cítime lepšie ako na jeho
začiatku.

SLOVENSKÉ PRÍSLOVIE

Dobrý začiatok vedie k dobrému
koncu.

LATINSKÉ PRÍSLOVIE

Ešte nie je všetkým dňom koniec.

NEMECKÉ PRÍSLOVIE

DOBRÁ ŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

Ročník XI, číslo 19-20, jún 2020

Vychádza v elektronickej podobe (ako PDF)
dvakrát mesačne, 20 x ročne
(okrem júla a augusta)

Toto číslo vyšlo 29. mája 2020.

Redakcia

RNDr. Vladimír Burjan (šéfredaktor)
burjan@dobraskola.sk

Mgr. Barbora Babicová (redaktorka)
babicova@dobraskola.sk

Mgr. Martina Sondej (redaktorka)
sondej@dobraskola.sk

Mgr. Alena Bastlová (agenda)
bastlova@dobraskola.sk

Peter Ertl (web + grafika)
ertl@ecg.sk

Igor Pet'kovský / atelier9 (grafika)
studio@atelier9.sk

Kontakty

redakcia@dobraskola.sk
inzeria@dobraskola.sk

Tel.: 02 / 63 81 26 89

Web

www.dobraskola.sk

Facebook

www.facebook.com/casopisdobraskola

Vydavateľ

Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA
Vranovská 6
851 01 Bratislava 5
IČO: 50 099 051, DIČ: 2120175948

Adresa redakcie

Vranovská 6, 851 01 Bratislava 5

Príspevky nemusia nutne vyjadrovať názor
redakcie. Za obsah textov a fotografií zodpo-
vedajú autori, za obsah a pravdivosť inzerá-
tov zodpovedajú ich zadávatelia. Vydavateľ
si vyhradzuje právo na úpravu príspevkov.
Fotografie bez uvedeného zdroja sú z fo-
tobanky www.bigstockphoto.com.

© Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA,
2020. Všetky práva vyhradené. Akékoľvek
šírenie alebo roz-
množovanie uverej-
nených textov a fo-
tografií je možné iba
s výslovným písom-
ným súhlasom vy-
davateľa.

394 Obdĺžnik v tráve

Aj druhý spôsob tvorby takýchto fotografií je možný a Jan Dibbets to tak
aj skutočne robil. Na to, aby sa povraz na fotografii javil ako obdĺžnik, však
v skutočnosti (pri pohľade zhora) nemôže byť obdĺžnikom, ale lichobežníkom
„postaveným na hlavu“ – teda s dlhšou základňou ďalej od nás a kratšou
základňou bližšie k nám. Tu je praktický dôkaz od Veroniky Pozsonyí:

Foto: Veronika Pozsonyí

Keď rozumieme perspektívnemu zobrazovaniu a tomu, ako sa pri ňom
skracujú úsečky a menia uhly a ak vieme, kedy sa rovnobežnosť úsečiek
zachováva a kedy sa z rov-
nobežiek stávajú rôznobež-
ky, sme schopní tvoriť rôzne
optické ilúzie. Vieme vytvoriť
útvary, ktoré majú „škaredé“
tvary, no pri pohľade z istého
bodú sa javia, ako keby mali
„pekný“ tvar. Tu je ešte jeden
príklad takejto optickej ilúzie
z tvorby J. Dibbetsa:

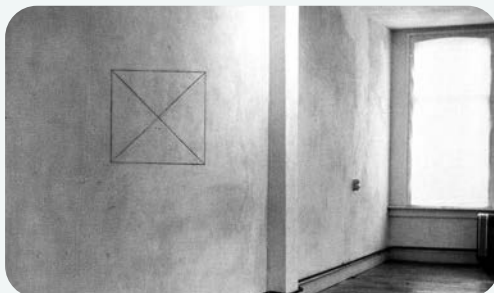

Foto: moma.org